

Остарбайтер
Галина Вікторівна Горицька

Герой «Остарбайтера» Антін змушений на чужині заробляти гроші для добробуту своїх рідних. Він заручник обставин, втративший життєві орієнтири. Єдине, що осяє його безпросвітні будні, – кохання до незнайомки. Але невідомо, куди заведе цей шлях.

На противагу Антіну Максим, справжній остарбайтер у фашистській Німеччині, вже не сподівається ні на що. Доля грається ним, як кішка мишеням. Невже є надія на звільнення від рабської праці? На кохання? На щастя?

Цей роман про те, що світ дедалі більше вимагає від нас ефективності в усьому. Навіть у почуттях... Але хіба промисловими термінами можна мислити про кохання..?

Галина Горицька

Остарбайтер

© Г. В. Горицька, 2021

© М. С. Мендор, художнє оформлення, 2021

Ви ніколи не замислювалися, чому ваша матінка, котру ви завжди критикували за це, підтримує вашого батька безсумнівно, ніби останню інстанцію в цьому житті та кількох наступних? Чому сусідка, до котрої залицявся депутат і навіть «феррарі» їй якось презентував, обрала нічим непримітного тихоню, інженера Толю? Чому ви, так, саме ви, замість того, аби зробити кар'єру дипломатки, про яку ви так мріяли, і навіть з відзнакою закінчили міжнародне відділення, сидите зараз з трьома дітьми й чекаєте коханого вдома, аби нагодувати його духмяним борщем?

Розумію, це те щастя, котре більшості сучасних індивідів невідоме. Бо мілленіалів, і ще когось там із надсучасних і надтехнологічних людей, виховували інакше. Вони як вогню бояться розчинитись в комусь. Всі – махрові індивідуалісти й позитивні егоїсти (назвемо це так). Всі заклопотані розвитком власної особистості, кар'єрним зростанням і своєю замкнутістю, себто створенням броні для самозахисту. Коли ми починаємо стосунки (саме стосунки, це вам, шановні, не кохання налетіло всепереможно), ми плануємо, зважуємо і, в сухому підсумку, заздалегідь відкидаємо тих, котрі чимось негожі. Оберігаємо себе, не йдемо на компроміс. І виходить в результаті (якщо, звісно, взагалі щось виходить) такий собі синтетичний шлюбний союз. Бо ж ми обирали за підходящими параметрами. Убезпечили себе на всіх фронтах. Сходили на кілька побачень

із сайту знайомств. І ми були на тих побаченнях вкрай раціональними. Ми хіба що не принесли на них свої анкети з детальним переліком захоплень, болячок і прагнень-устремлінь. Так, можливо, нас не сильно «вставляє» чоловік, котрий сидить навпроти на «побаченні наосліп», що організувало нам вкрай дороге агентство з підбору відповідних кандидатів. Однак його «бежа», знак зодіаку, фертильний вік і квартира в центрі столиці – цілком підхожі. Себто – сповна. Бо «сповна» – це більш відповідний термін для всієї цієї «довбаної» надсучасної ситуації знайомств. І нас вже «не гребе», що нас «не вставляє» (вибачте за тавтологію). Та й «вставляє» нас, вочевидь, вже інше. Те, що до кохання немає ніякого стосунку.

Однак, шановні, ця книжка не про такі союзи. Цей роман про Кохання. Котре здебільшого всупереч. Так, я знаю, таке вже трапляється нечасто. І зовсім воно не гарантує вічного, а подекуди навіть швидкоплинного щастя... Та й титани разом з трансформерами, либонь, всі вимерли. Однак... Може ще хтось впізнає себе?...

I

За Паганини длиннопалым
Бегут цыганскою гурьбой –
Кто с чохом чех, кто с польским балом,
А кто с венгерской немчурой.

Й. Мандельштам

Якщо вдивлятись у ліве вікно навпроти, то можна було побачити, як юна особа робить собі педикюр, зручно вмопившись на підвіконні. Вона акуратно зрізала нігті, підпираючи однією рукою коліно і роблячи іншою короткі «чик-чик» ножицями з круглими пластиковими наконечниками. Він придивився: «Ті наконечники кольору Тіффані[1 – Колір Тіффані (англ. Tiffany blue) – особливий відтінок блакитного, наближений до бірюзового. Названий на честь фірми «Тіффані», яка використовувала цей колір як брендовий.], чи бузкового, майже такого, як у Врубеля з Третьяковки, там, на другому поверсі галереї, якщо піти направо[2 – Йдеться про картину Михайла Врубеля «Бузок».]?».

Антін готував млинці, повсякчас матюкаючись, бо зазвичай цим вранішнім ритуалом опікувалась Ліза. Він неуміло наливав на пательню погано збовтану жижу з яєць, борошна і цукру, яку Ліза вміла перетворювати на тоненькі прозорі кола його персонального вранішнього щастя. Антін намагався відтворити ті кола, а насправді – те відчуття задоволеності, яке його переповнювало весняними недільними ранками, коли лізині теплі руки по-материнськи відсовували ковдру і ставили на ліжко біля його сонного лица цілу миску отих млинців. Він вдихав їхній аромат. І той запах будив його замість будильника. Між млинцями Ліза зазвичай розміщувала рожеві пласти полуничного конфітуру.

Однак одного разу між пластами персонального щастя Антін знайшов поплямовану масляними колами цидулку з майже такими ж матюками, якими він зараз обдаровував млинцеву жижу, розквацянупо пательні.

То були Лізині матюки. Вона ними просякнула своє послання, адресоване Антіну, ще щедріше, аніж накладала пласт полуничного конфіткуру поміж млинців. Ліза виливала свою злість на його неспроможність прийняти рішення. На його небажання ставати дорослим. На його вперте ігнорування того факту, що вона хоче заміж і пора б їм вже мати дітей. Врешті-решт, якщо вже так склалося і вони разом... Чи не разом? Чи просто він її трахає, бо йому так зручно і зручно отримувати порцію теплих «блінов» прямо в ліжко? Чи він, бл*ть, «блінський» бл*ть, ніжно жовтий, трохи пухкий, масляний і здатний в будь-яку секунду перетворитися на холодне, миршаве і неістивне тісто, оформлене тонким круглим пластом, думає-розмірковує про те, що час спливає?!

Антін, чесно кажучи, і сам не знав відповіді на це питання. Так, йому безперечно подобалась Ліза. Однак, аж не настільки, щоб робити їй пропозицію.

Тож більше вранішніх млинців в його житті не було.

Дівчина у вікні навпроти поворухнулась і, здається, помітила, що за нею спостерігають. Вона підняла голову, відірвавшись від свого зайняття. «То в неї й очі – кольору Тіффані, а не тільки якісь там ножиці», – мимохідь констатував Антін, змагаючись зі своєю катастрофою і все ще не втрачаючи надії, що вона – всього лише млинцева.

День починався.

* * *

Хлопець сів на край кухонного столу і той проскрипів, дисонуючи розміреному диханню його вершника, що зосереджено вдихав і видихав нікотин. Літо палало, немов червоний дикий мак посеред галявини дрімучого карпатського лісу, і Антіну хотілось нічого не робити. Він поглянув ліниво на заповнені полиці з книгами, усе російська класика, що видавалась багатотисячними тиражами для всього того різношерстного болота, яке називалось «Советський Союз» і ліниво позіхнув, відводячи враз свій збайдужілий погляд від тих томів-мастодонтів. То лише в дитинстві Антін дуже любив читати.

Він читав «запоем», ніби маючи якісь сумніви, що це зайняття буде так само йому до снаги й в зрілому віці. У якомусь старому повоєнному американському «муві» він підгледів парубка, що читав так само завзято, як і він, стоячи біля дверей вагону нью-йоркського метро. І тоді Антін став заздрити містянам, що мали таку можливість: читати у вагонах потягів. В його місті підземки не було. Він читав Пушкіна в лісі на галявині, Сквороду полюбляв читати посеред літнього поля, коли наставала пора жнив. «Лоліту», запростото отриману ним, дванадцятирічним хлопцем, в бібліотеці від «зеленої» бібліотекарки з кісками, яка сама Набокова жодного разу не читала і тому виписала хлопцеві ту «порнографію», смакував під криваво-червоні пізні суниці з рожевим від соку цукром, бо йому здавалося, що саме

так треба її ласувати. І, звична річ, з кожною сторінкою Гумбертової «Одіссеї» підліткові котонові шорти кольору м'яти все тугіше натягались у нього в паху. Тоді ще десь поруч дзижчала оса, маючи в планах посмакувати не так Антіновою сунцею, як його апетитною дитячою литкою. І ще, здається, тоді йшов дрібний дощик, виблискуючи кришталевими краплями на сонці, «сліпий». І потім батько потягнув його, трохи зніяковілого від збудження, по гриби на інший кінець міста, бо ще цей дощик називався «грибним» і обіцяв безліч смаколиків їхній родині: грибний суп, пиріжки з грибами й хрусткою, ледь підгорілою через збої в старій духовці, скоринкою, і навіть смачну страву з французькою назвою «жюльєн», що його втомлена мама, бідкаючись, також запікала з крайців грибів, що залишилися після приготування інших страв, і обов'язково – зі сметаною.

Того ж вечора, після омріяного жюльєну, Антін потайки дочитав «Лоліту». А потім настала черга «Одіссеї», «Гамлета» і безлічі інших світів, які він буквально вдихав, насичуючись кожною сторінкою. Антін читав так затято і ковтав таку величезну кількість книг, що іноді вже за місяць забував їхні фабули. Однак він ніколи не забував посмак і емоції від кожної з книжок.

А якось посередині навчального року на уроці української літератури його попросили переказати сюжет «Тіней забутих предків», і він не зміг. Лишень неуміло передавав свої відчуття від прочитаного ще влітку твору.

Здається, він його прочитав ще на початку серпня. І тоді особливо гостро відчував, що треба поспішати й читати ще і ще... Бо потім, коли він виросте, він розхоче, розучиться вдихати зі сторінок інші світи, таємничі стежки чийось думок і сутінкові пагорби вражень.

Але сталося дещо інше. Ні... Антін не перестав любити читати, і він зовсім не наситився книжками. Він просто не знаходив час, аби заглибитись, пірнути, вдихнути водою літер, що складаються в слова, чийось розумом розставлені в речення і цілі розділи. А потім, коли й мав вільну хвилину – вже і не тягнуло до книг. За роботою, за життям, за побутом, що його полонили, кудись відійшов у темряву грибного дитинства той незграбний хлопчисько в окулярах з великими діоптріями, котрий полюбляв читати на галявині, а заразом і той, інший, що читав у вагоні метро з чорно-білого «муві», якому так заздрих Антін.

Той хлопчик був його уособленням, ним ідеальним, яким Антін сам себе бачив і омріявав в дитинстві. Плекав. Образом, до якого прагнув: з дорогим шкіряним портфелем і в смугастій сорочці, що відкриває світи з цупких сторінок, помережаних тонкою ниткою літер. Він не бачив себе видатним інженером, що проектує суецькі і панамські канали[3 – Йдеться про Фердинанда Лесепса, який насправді ніяким інженером не був, однак побудував обидва вищезгадані канали.], які залишаються на планеті монументальними брилами на століття і прославляють свого деміурга. Не бачив себе заможним дизайнером маєтків і садиб. Ні, не бачив... Тому, можливо, йому цього і не судилося. Бо, погодьтеся, якщо вже навчається на інженера, то варто мати хоча б якусь мрію, пов'язану з майбутньою професією. Адже наша свідомість створює умови до реалізації.

* * *

Того ж вечора, коли він вперше побачив дівчину з очима «кольору Тіффані», Антін довго дивився на сусіднє вікно справа, де темний жіночий силует виднівся в глибині кімнати. Хтось сидів згорблений в кріслі чи то на дивані, й підпирав долонями голову. Він гадав: чи то та сама дівчинка, яку він бачив вранці в іншому вікні? Фігура здавалась якоюсь ущербною, неповноцінною. Ніби її силоміць посадили отак на диван і їй зовсім незручно, але змінити позу вона не спроможна.

В руці Антіна колихалось маленьке горнятко з чарівною рідиною, що світилася під світлом торшера, немов наповнене місячним сяйвом. Холодний напій відгонив етиловим спиртом значно більше, ніж мало б хороше мартіні. Однак, воно не було хорошим. Натомість воно було дешевим, купленим в сусідньому гастрономі Мачухи «городов русских». Рідина в горнятку світилась, немов Дінь-Дінь[4 - Дінь-дінь - казкова фея.] її підсвітила якимись чарами. Антіну захотілось повірити, що його Ліза повернеться. Що насправді за вікном не Щолківська[5 - Кінцева станція Арбатсько-Покровської лінії Московського метро-політену, з якої численні маршрутки курсують в Підмосков'ї. Край Москви.], а його рідний Івано-Франківськ. Що весна надворі просякнута дитячим сміхом і солодким очікуванням Великодня й тепла. Що вже завтра, так, знічев'я..., він, малий, поїде на велосипеді до вод холодної Бистриці й відкриє купальний сезон під рожевий пелюсткопад. Дарма, що зарано...

Того вечора він зробив ще безліч ковтків тієї рідини й кілька разів наповнював горнятко місячно-бензиновим сяйвом, аби раптом усвідомити, що хоче, аби Лізи взагалі ніколи не траплялось в його житті!.. Бо вона несправжня і він її не кохає. Хіба що її вранішні млинці. Однак ніколи не буде здатен заради неї на вчинок. Ані тоді, ані тепер.

Так само він хоче, щоб цього міста, що оточувало його стіною свого ества і душило своїми табу, тисячолітньою історією распутінської нечисті та інкасаторського очікування, сибірськими таборами, сніжними глухими селами без електрики, що гордо називались селищами міського типу... душило своїм відчуттям кращості, зверхності, очікуваності величі й трупним закостенінням, також не існувало. Щоб його просто ніколи не було на світі.

Антіну раптом закортіло парного молока. Але в його орендованій квартирі нічого не було, крім мартіні та смердючої води з-під крана. Він збирався хоча б підвестися з крісла, аби краще роздивитись загадкову фігуру дівчини з очима «кольору Тіффані», що майоріла в сусідньому вікні. Однак цей порив кудись зник, розвіяний Дінь-Дінь з горнятка. Сил підвестися з крісла у нього не вистачало.

* * *

Поступово, з часом... Антін дійшов висновку, що, хоча жіночий силует з лівого і правого вікон сусіднього будинку суттєво різняться, то одна й та сама особа. Але разом з тим і відмінна в правому і лівому вікнах. Відбувалась якась чортівня і це неабияк інтригувало його і водночас гнітило. А ще в сонячну днину, коли вона дивилася і в ліве, і в праве вікна по черзі, Антін майже фізично відчував той її погляд яскраво-синіх очей. Очей «кольору Тіффані». Пронизливих. Цнотливо-прекрасних очей...

І Антін все частіше і частіше спостерігав за своєю таємничою сусідкою. Йому хотілося звиситися за підвіконня і панібратські, дуже тихо прошепотіти їй на вушко «привіт». Він уже уявляв, як вони разом іздитимуть на річку купатися і як дні летітимуть одне за одним щасливою чередою, як ті рожеві пелюстки над водами Бистриці.

Однак, він також починав здогадуватися (чи то пак усвідомлювати), що загадкова незнайомка не прошепоче йому у відповідь «вітаю», хоча б тому, що не знає цього іноземного слова. І не полетять вони на велосипеді до річки, аби розфарбувати щастям і радістю свою низку днів... Бо вона – інша. Майже іншопланетна. Ота дівчина з вікна навпроти. Вона – росіянка. А це діагноз для Антіна і таких, як він. Бо росіянки, народжені в Москві, або ті, що живуть в Москві, як ось вона... Та ба! Навіть ті, котрі переїхали сюди з якоїсь Казані рік і три тижні тому... І навіть не до Москви, а до одного з міст-супутників – всі вони гордо іменують себе «масквічками» і зневажають таких, як він – «остарбайтерів». І круглолиці уродженки півночі імперії, і вузькоокі дочки східної її частини, чеченські мусульманки, що в перервах між намазами й хатніми обов'язками із сумом згадують своїх домашніх кіз, котрі так весело стрибали пагорбами рідної Ханкалі[6 – Чеченське місто поблизу Грозного.], всі вони гордо іменують себе «маасквічками», лузаючи на кухні насіння гучними п'яними вечорами в яких-небудь Хімках, Митищах, Люберцах, Чехові, Фрязині, Павлинові та інших атомних грибочків міст-супутників, що повилазили на радіусних теренах Підмосков'я.

* * *

У «телятнику»[7 – Товарний вагон, в котрому під час Другої світової війни вивозили остарбайтерів.]іхати було достобіса незручно. Ні, не те щоб Максим на щось жалівся... Звісно, що ні. На що йому, шістнадцятирічному парубку, котрого б не взяли в РСЧА[8 –

Робітничо-Селянська Червона Армія.]через плоскостопість, і він, якось так само вийшло, раптом опинився сам-самісінький в окупованому німцями Києві, було жалітись? Та він і сам знав завдяки ледь чутному, подушкою прикритому, радіоприймачу на горищі свого Богом і німцями (останнє на щастя) забутого, напівзруйнованого будинку, що тривають запеклі бої. Так що вижити йому, що там, що тут, в цьому чортовому потязі, ймовірно не судилося...

Мати померла ще на початку грудня 1941-го. Вона хворіла на сухоти й поки в неї була ремісія – ще трималася. А потім горів Хрещатик. Цілих одинадцять днів палав і німці його ніяк не могли загасити. Всіх мешканців з «ферботене зоне»[9 – Заборонена зона (нім.).]вночі повиганяли з головної магістралі міста й прилеглих вулиць, і ті сиділи на своїх валізах, клунках та й просто – на траві Володимирської гірки. Додому нікого не пускали – район був оточений по периметру, і всі ті люди, котрим нікуди було йти, бо ані рідних, ані близьких друзів вони не мали, так і жили, немов цигани, в парку. На щастя вересень видався по-київському теплим і лагідним. Тоді ще навіть не почало опадати листя зі столичних дерев. Однак мамі як раз на тій галявині й погіршало. А потім стало зовсім непереливки й зробити нічого вже було не можна...

* * *

Здавалося, ніби чиясь довга, волохата лапа наставила точок на карті Росії поблизу її столиці, зовсім не думаючи про мешканців тих точок. Адже всі ті «точки-грибочки», нерозривно пов'язані з Мачухою, мали все: і кінотеатри, і супермаркети, і навіть автобусні зупинки... Однак, вони не мали того важливого для курсування нечисленного громадського транспорту, що перевозив жителів супутників кожного ранку до Москви й кожного вечора назад, – доріг.

І ось, о п'ятій, коли ще й не світає і лише виблиски тьмяних ліхтарів освічують «роздовбані» тротуари, до автобусних зупинок, електричних станцій, своїх автівок, автівок своїх «чуваків», залізничних вокзалів та інших засобів сполучення прямує натовп цих «маасквічок», аби обслуговувати інших, собі подібних, однак, трохи більш удачливих за них, ну майже вже корінних столичних жителях Мачухи в перукарнях, банках, ресторанах, соляріях, задимлених кальянних і тих місцях, про які ввічливо не пише ніхто, крім Подерв'янського. Однак, до нього автору ще рости й рости.

Замкнене коло з обслуговуючого персоналу, котрий обслуговує обслуговуючий персонал. «Експлуатовані експлуатують експлуаторів». І так до самої верхівки піраміди, яка мала б закінчитись на гаранті російської державності, слуги народу, що мав би обслуговувати всіх їх разом взятих – громадян своєї держави. А натомість закінчується на господарі Всесвіту. Принаймні він сам так про себе думає. І ось тут глюк програми. Це хиба, як у гри, що не має алгоритму рішення перемоги; як в дроті, котрий замкнуло й око роботизованої ляльки починає смішно тіпатись кожного разу, коли вже мала б піти сльоза. Коло, що замість поступальної спіралі перетворилося на замкнене коло безумства, тиранії, олігархічної поруки й диктатури.

І ось цей зомбонатовп «маасквічок», котрий уособлює російський народ, його матерів і дочок, прямує вперто, надривно, остервеніло. Кожного ранку. До перемоги.

Кожного такого раннього ранку, який будь-яка французенка, українка і японка, всі вони разом взяті, назвали б ще ніччю. До нового життя. Кризь сніжний бруд і противну сіру сльоту. До світла в кінці тунелю. Аби жити краще. Аби нарешті купити собі на зекономлені на обідніх пиріжках і нових колготках років за двадцять ту клятву норкову шубу. Хоча б коротку, хоча б жилетку, або що... Прямує до чогось кращого. До зустрічі з якимось заможним, або не дуже..., дай Боже не дуже підстаркуватим, москвичем. До хоч якогось промінчика світла в кінці тунелю...

В їхніх жилах тече отруйною ртуттю радянська ментальність, яка вказує ім, що це – нормально. Нормально так жити. Нормально годинами чекати на громадський транспорт, коли лише світає. Нормально економити навіть на обідах, аби купити нарешті омріяний хутровий виріб. Нормально питати у чувака спершу прописку і наявність власної автівки, а вже потім – його матримоніальний статус, вік і життєві орієнтири. Нормально до того самого чувака абсолютно нічого відчувати, адже справа не в почуттях. Ха! Та кому вони взагалі потрібні, коли все, що хочеться і до чого прагнеш – хутрянний атрибут заможності? Нормально... Побутово-російський життєвий нормкор.

Антін бачив таких дівчат, що стоять сині від холоду о шостій ранку на автобусній зупинці в радіусі ста кілометрів від меж Мачухи-Москви й нетерпляче курять, поглядаючи на свої годинники й екрани дешевих битих смартфонів. Все їхнє ество і навіть легені, вдихаючи видихаючи в такт смолу цигарок, що значно перевищуєєвропейську норму[10 – 3 невідомих причин, вміст смол і нікотину в аналогах російських і європейських цигарок значно різниться. В перших всього більше.], нетерпляче чекає на те, аби нарешті опинитися в кабінці брудної маршрутки, що пахне дешевим пальним і перегаром пасажирів.

Вони чекають на свій транспорт, який через шалені затори й просто таки фантазмагоричні корки години за три, якщо пощастить, доведе їх до роботи. Московської каторги. Все задля того, аби лише потрапити в межі столиці... В її брудно-сіре, ніби хворе на якусь невиліковну статеву хворобу, миршає лонно. А там і до метро недалеко... Видряпатись, вчепитися в масні поручні ескалатору, штовхнути машинально і зі злістю пластикові двері та вийти на світ Божий. Влетіти переможно в дощове місто на якійсь з найближчих до щоденної каторги станції метро. І так щонайменше дев'ять місяців на рік. Бо, звичайно, навіть в безпроглядній темряві неба Росії іноді визирає сонце.

Антін відчув, що його сусідка з очима «кольору Тіффані» дивиться на нього. Він іще раз поглянув у вікно і справді побачив жіночий силует. Йому здалось, що вона усміхається.

II

Німці до Києва зайшли 19 вересня, хоча у вечірньому зведенні Радінформбюро від 19 вересня 1941 року ще брехливо стверджувалося, що «19 вересня наші війська вели бої з ворогом на всьому фронті й особливо запеклі під Києвом». І тільки 21-го таки з'явилось повідомлення, яке констатувало, що Київ здали.

І таки того ж, 19-го вересня, почалися масові грабежі.

Ще крокували Хрещатиком до переправ радянські війська, а на їхніх очах грабували «Гастроном номер один», ювелірний і, трохи далі, на перетині Хрещатика і Прорізної, громадяни, немов шалені, розстрошили вітрину «Дитячого світу» і гребли звідти все. Костюми, пальта, стоси галантереї, ящики парфумів і дитячих іграшок... З колони, не витримавши, відділився якийсь офіцер і стрільнув двічі в повітря. А потім загрозливо повільно посунув конем на натовп: «Ми гинемо під Києвом, а ви мародерствуете?!». Однак кияни ніби осліпли або збожеволіли... Люди продовжили грабунок і навіть не кинулися в розсипну. Військовий з трьома ромбами на червоних петлицях[11 – Знаки розрізнення військового звання (тут: комкор, піхота).]лише махнув рукою і поїхав наздоганяти своїх.

Грабунок. Праведний гнів і бажання вижити. Сліпота. Засліплення. Чи можна засуджувати дядька, котрий в той самий час, коли військовий стріляв біля

розбитих вітрин «Дитячого світу», з іншого боку Хрещатика тягнув дірявий мішок украденого з Бессарабського ринку борошна, залишаючи за собою густий білий слід, і навіть не зупинився?

Тож вся Бессарабка також була розкрадена, і навколо арок, котрі вели до ринку, валялися потрошені прилавки й залишки дерев'яних полиць, котрі, здавалося, ще вчора ледь витримували тягар безлічі смаколиків, овочів, найсвіжіших літніх фруктів та овочів, сирів з боярських, бортниківських та броварських угідь, меду, грибів, горіхів, свинячих щічок і великих, відгодованих індиків...

Що вже про це казати?

І десь там, неподалік Бессарабки, кияни того ж дня, під вечір, ті самі, котрі ще лише вранці спостерігали за відходом радянської армії, зустрічали німецьку.

Загалом вважається, що на Хрещатику та на площі Калініна[12 - Сучасний Майдан Незалежності.]було багато роззяв, що прийшли подивитись на це дійство спеціально, десь про нього прознавши, та й просто перехожих, котрі спостерігали за входженням німецького обозу до міста. Однак очевидці свідчать, що ніхто не знав, коли, і чи увійдуть, фріци до Києва, особливо зважаючи на загальну і суцільну дезінформацію з боку радянських ЗМІ, котрі всіляко намагалися підтримати патріотизм і бойовий дух своїх солдат. І здебільшого вперше німців побачили ті жителі Києва, що мешкали в самому центрі столиці. Вони просто вийшли на Хрещатик - головну артерію міста, його головну магістраль. Жилу магістраль.

Знаєте, є такий популярний дівочий вислів: «В будь-якій незрозумілій ситуації присідай». Тож, десь так чинили завжди і кияни впродовж безліч століть - в будь-якій незрозумілій ситуації вони виходили на Хрещатик. І того вечора вони вийшли на свій Хрещатик, ніби на віче...

* * *

Арійські завойовники в особі звичайних німецьких солдатів видалися Максиму зовсім не такими недолугими й близькими простому радянському люду, як в цьому переконували радянські газети. Мовляв, німецькі офіцери - це не лише наші, а і їхні вороги - простих німецьких селян, котрих Гітлер відірвав від угідь і примусив воювати по всьому світу.

Насправді вони були дисциплінованими, виваженими, усміхненими й прекрасно обмундированими, на відміну від простих радянських воїнів. Влаштувавшись в центрі столиці, вони грали на губних гармошках, відпочивали на траві, хтось вечеряв на блискучих кузовах або прихилившись до своїх бездоганних німецьких машин. Уздовж Хрещатика стояли суцільні колони з десятків німецьких військових машин і окупанти жили собі на очах в містян, ніби не помічаючи їхньої присутності.

Максим відчув, як горло зводить судомою і з зусиллям сковтнув. Коло нього на бруківку покотилося куряче яйце. Він дивився на нього, немов зачарований і дивувався: «Як це воно не розбілося?». Нарешті, зробивши ще один оберт, яйце розкололося навпіл і з нього почав витікати яскраво-

червоний жовток. Максим обережно стиснув в руках край сорочки, в якій було з десяток таких яєць. Він теж їх вкрав на Бессарабці.

* * *

Коли він туди забіг, то побачив, що в суцільному хаосі та безладі нічого істотного не залишилось і дивом збереглися ці яйця під розтрощеним прилавком. «Мабуть, ніхто не наважився їх вкрасти, бо як донести?» – подумав тоді хлопець і похапцем пересипав їх собі в сорочку. От радість! Це ж саме те, що лікарі рекомендували мамі... Поки він їх обережно зсипав до себе, побачив під тим самим прилавком стару, котра дивилася на нього скляними зіницями. «Мертва! Або ще жива?» – розмірковував якось відсторонено Максим, швидко віддаляючись від ринку в сторону Круглоуніверситетської, до хворої мами. По дорозі побачив, як якийсь опецькуватий дядько напівприсідом біжить вулицею з кошиком і з того випадає на бруківку щось біле, немов фарба, чи що...? Потім зрозумів, що то сметана, коли до білих плям почали збігатися коти й ту фарбу жадібно лизати. Дядько лаявся, розуміючи, що з дірявого кошика все-все витече, поки він добіжить до оселі, однак, продовжував поспішати вгору вулицею Дарвіна, і свого трофею не полишав. Максим також було подався за ним, однак побачив, як якийсь дивний мотоцикліст промчав повз дядька зі сметаною і пхнув його ногою в груди. Той впав, а його вже порожній кошик покотився, немов мертвий, вниз до Бессарабки. Максим оторопів і ледь встиг притиснутися до стіни ринку, коли раптом той мотоцикліст із голосним ревінням свого потужного мотора промчав повз нього вниз до Хрещатика.

На голові мотоцикліста виблискував сталевий шолом, а за плечима розвивався сірий плащ, немов мушкетерський. Очі захищали круглі дорожні окуляри, а держак мотоциклетного керма переходили в розлогі гумові розтруби для рук аж по лікоть. Враження від дивного виду металевої бляхи з серповидним знаком і орлом, що глухо брязкала на грудях у мотоцикліста підсилювали широкі крила пелерини позаду[13 – Елемент одягу німецької фельджандармерії.]. «Неначе середньовічний лицар прямує на коні посеред опустілого міста...» – подумав Максим, однак враз згадав сіру німецьку каску з газетних світлин. Сумнівів бути не могло. Німець. «Та як так? – безпорадно крутилася лише одна думка в його голові. – Адже ще вранці, ще вранці були наші солдати ось тут, на цьому самому місці...?».

І ноги самі понесли Максима на Хрещатик, аби їхній господар на власні очі міг роздивитися, що там коїться.

* * *

«Ну ні... Ти не можеш бути однією з них, отих псевдо і квазі, котрі кожного разу іздають на щоденну каторгу задля примарного статусу. Хоча б тому, що ти реально живеш в Москві, а це хоч щось, але таки значить», – процідив крізь зуби Антін, випльовуючи в сміттєве відро залишки присмаку тютюну після вранішньої сигарети.

Починався іще один день в лоні Мачухи. Такий самий, як і попередній.

За вікном, окрім загадкової жіночої постаті напроти, Антін не бачив нічого: виснажлива літня спека породила смог, який затуляв від нього блідо-сірими сонячними відблисками дахи будинків, крона дерев... І навіть неба не було видно, бо від смогу воно перетворилось на якийсь кальяний сизий дим. Нічого більше. Фата Моргана... Згадався вірш Маланюка, де йому, також емігранту, його власна батьківщина ввижалась «на пісках емігрантських пустель» квітучою «весняним цвітом»[14 – Цитата з твору Є. Маланюка «Знаю – медом сонця, ой Ладо»]. Згадався батьківський дім, буквально утопаючий безповоротно в пучині того цвіту навесні. Коли рожеві пелюстки падають до миски й миттєво розчиняються в борщику, що парує, поки вся сім'я вечеряє під вітами в садку коло хати. І тоді батько: «Сину, ти вивчив математику?» – питається всміхаючись, бо йому не байдуже. Бо Антін і справді її вивчив, йому цікаво. Бо, коли він складає рівняння, йому навіть в голові паморочиться від захвату від тієї давньогрецької науки «ма-те-ма-ти-ки». Бо, коли батько питає про неї, то вже знає наперед відповідь, тому що телефонувала вчителька з математики, за сумісництвом завуч, і гордо повідомила батькові схвилюваним дзвінким і наче на мить помолоділим від радості голосом, що Антін іде на районну олімпіаду. Антіну стає солодко-солодко і серце б'ється чимдуж. Бо батько пишається Антіном і, коли той виграє олімпіаду, подарує йому перший в його житті велосипед. Бо життя – солодке і прекрасне під тим пелюсткопадом в його рідному Івано-Франківську. І завжди весна... Навіть коли осінь, або зима, в серці у малого Антіна – пелюсткопад.

* * *

19 вересня 1941 року в Києві почався новий відлік часу. І у прямому сенсі теж: всі годинники були переведені «за Берліном». Ось тепер і прямують всі вони в тому вагоні, напханому такими ж сами бідолагами, як і він, кудись до Берліну. Ніби всі стали неживою власністю берлінців. Германія... Це зараз ми кажемо «Німеччина», а тоді не існувало ніякої Німеччини, була суцільна Германія і її германські реваншистські амбіції та війська. Тьма-тьмуца германських лискучих мурашок, беззастережно відданих Фюреру.

Повсюди по Києву робітникам було наказано встановлювати на крамниці німецькі вивіски й вішати портрети Гітлера у вітринах з підписом «Гітлер-визволитель». Не зважаючи на те, що в перші дні окупації не було ані світла, ані водопостачання (адже 37-ма армія генерал-майора Власова, відступаючи, все підривала за собою), педантичні німці одразу ж взялися перейменовувати вулиці. Гітлерівська адміністрація (Генералкомісаріат) розмістилася в будинку на вулиці Орджонікідзе, що відразу була перейменована німцями на Бісмаркштрассе[15 – Сучасна назва – вулиця Банкова 11. Тепер тут Адміністрація Президента України.]. Вмить в Києві з'явилося напрочуд багато тих штрассе... Айхгорнштрассе[16 – Хрещатик.], Тодтштрассе[17 – Сучасна вулиця Михайла Грушевського.], Лютерштрассе[18 – Нині Лютеранська.], Банховштрассе[19 – Тепер вулиця С. Петлюри.].

Населенням міста намагалася піклуватися недолуга на початку окупації так звана Київська міська управа – орган місцевого врядування, укомплектований «благонадійними прихильниками окупантів» – членами похідних груп ОУН. Та управа зайняла приміщення школи за адресою Ровноверштрассе[20 – Бульвар Тараса Шевченка.]18.

Саме туди взимку сорок другого пішов на ватяних ногах голодний і замерзлий Максим. Грошей навіть на скоринку хліба в нього вже не було. Останні копійки він віддав гробарю, коли поховав маму. І то не за те, аби той вирих мігилу, а за самий дозвіл від нього поховати самотужки маму на цвинтарі. Максим сам рив землю, остервеніло, замерзлими руками, і сам поклав її всохле, легке, мов пір'інка тіло до могили. Труни також не було. А потім голод, котрий, здавалося, виідає його нутрощі ідким відчуттям нудоти... Холод лютої зими позбавив будь-якої надії вкрати хоч якоїсь городини в приватних будинках на Подолі й залишалося лише одне – піти до тієї управи.

* * *

І за десять років змарнілий, постарілий батько так само питає в Антіна під квітучими вишнями: «Ти вивчив математику?». Але тепер йдеться про іншу науку: вищу. І присмак від цього питання у вісімнадцятирічного хлопця трохи інший. Бо тепер Антін знає, що незабаром він буде єдиним годувальником у родині, бо в батька вже було два інсульту й прогноз невтішний... І що ота загадкова для нього, другокласника, математика, то не рожеві тонкі пелюстки в борщі, поки батько з неприхованою гордістю, награно строго, немов Дід Мороз в дитсадку, питається про домашнє завдання, а зовсім інше. Серйозна наука. Його майбутній хліб. Його і його родини: матері й трьох сестер, коли батька не стане...

А батька таки невдовзі не стало. Не стало вкрай раптово. Швидко. Скоро...

І Антін вчить ту клятву математику, яка вже давно перестала бути для нього загадково-таємничною і перетворилась на щоденну каторгу. Вчить остервеніло, педантично, як фанатик, як джихадист-підрихник: ніби немає нічого важливішого за неї в його житті. Бо він вже знає, що життя – то не пелюсткопад. То заробляння грошей, щобпрогодувати безутішну матір-вдову і трьох, іще зовсім молоденьких, сестер. То – заробітки в Європі, бо там можна заробити більше, аніж працюючи на будівництві молодим інженером в рідному Івано-Франківську. Але задля того, щоб працювати спеціалістом «за бугром», треба закінчити виш і отримати корочку, а Антін не зможе... Бо поєднувати підробітки в Польщі й зубріння вищої математики невимовно складно. І йому це не вдасться.

* * *

В пальцях правиці кінчалася чергова вранішня цигарка. Антін увімкнув радіо. Аномальна спека, виявляється, добивала не лише жителів столиці «Расейської імперії», а й рідного Прикарпаття. Принаймні, «западєнське» «Фреш-ФМ», котре йому вдавалося тут «спіймати» вряди-годи, повідомляло про таку ж напасть у Стрию. А то всього-на-всього якихось нещасних сто кілометрів через Моршин, Долину і Калуш до його міста. Можна сказати – сусіднє місто. Особливо за масштабами Мачухи з її кільцем А, кільцем Б, ТТК і МКАДом[21 – Відповідно Бульварне кільце, Садове кільце, Трєте транспортне кільце і Московська кільцева автомобільна дорога].

Антін слухав «Фреш-ФМ» кожного ранку обох своїх законних вихідних і цього дня, коли відпустка ще не закінчилась, але був будній день – він пересилив

себе і наказав думати, що то субота задля покращення настрою. Та й по тому. Все одно кожен день видавався однойцевим близнюком попереднього.

Антіну закортіло приготувати вареники. Він дістав з-під столу брудну порепану дощечку для розкочування тіста і почув дзенькіт, такий, ніби розбилась тисяча дзеркал. То посипалась недолуга піраміда з пустих пляшок. Після повернення з відпустки, котру він провів вдома, в Івано-Франківську, Антін «не просихав». Він сидів у своєму барлозі й згадував минуле, запиваючи його найдешевшою, але фабричною «бадягою» (бо від самогону тут можна було ще й не прокинутись).

Окрім гострих уламків пляшок із залишками горілки й старезної дощечки в хаті нічого не було.

Він пішов до метро, ще тільки розвиднювалося, смог підіймався над містом, і купив за безцінь гниличок[22 – Дикі груші.], солодких і маленьких у якоїсь скоцюрбленої бабці. Потім придбав найдешевшого борошна і дістав із закамарка своєї пам'яті сонячну днину і маму, що посеред тієї днини, молода та осяйна літніми променями, заповзято готує вареники з гниличками. Незвичайні вареники, але що ж... Приторно-солодкі й такі, що вже наступного дня їсти дітям не можна, бо начинка забродила і перетворилась на алкоголь. Легкий і приємний. Наче ті шоколадні цукерки з п'яними вишнями. І Антін, і сестри продовжують їх їсти й на другий день, і сміються... Невідомо від чого: від градусу тих вареників, чи від самонавіювання, що вони мають їх веселити, або ж... бо діти ще, і мама молода і батько живий...

Згадав-вигадав рецепт і заповзявся розкочувати тісто з грудками, погано перемішане і якесь сіре, наче неживе. За вікном підіймався смог своєю павутиною огортаючи Мачуху.

Матюкнувся. Знову ведуча «Фреш-ФМ» не лише бовкнула якусь суцільну нісенітницю про Браяна Адамса, а ще й неправильно провідмїняла його прізвище. Пригадав лектора з вишу, що читав історію України, і його кристалічно-доцільні звороти й визначення. Той читав лекцію так, що хотілося увібрати її в себе до останку. Як піпеткою, всмоктати, висмоктати м'якоть його слів, немов з мушлі. І навіть без лимона і білого сухого та мушля п'янила і смакувала сама по собі. Одначе, до випускного іспиту з історії України він так і не дійшов. Зламався, не поталанило. Хоча насправді, виправдання «не поталанило» – то для слабких. Немає «талану», є щоденна праця, інтуїція – так, вона є, але загалом – регулярна робота. І от якраз її Антіну тоді не вистачило.

Сів біля розкачаного свого неживого тіста, що не викликало в нього жодного бажання творити вареники й занурив п'ятірню в руду жижу з гниличок і цукру. Облизав. Дістав із закапелка значку, зробивши пару спраглих ковтків. Фея Дінь-Дінь враз з'явилась поруч, вся така нереальна, прекрасна і принадна, тріпаючи крильцями й розсипаючи мерехтливі часточки навколо себе, немов з реклами якихось французьких парфумів. Антін глянув на неї з-під лоба і криво усміхнувся, знову захилинаючись своїми спогадами. Прошепотів: «Ти прилітай, прилітай до мене частіше. Бо хоч з кимось я маю гомоніти вряди-годи. Хоча б з тобою...».

Як все швидко змінювалося в столиці Української РСР... А ще весною сорок першого Максим планував, що наступного року поступить в медичний. Батько був хірургом-травматологом і викладав в тому інституті на кафедрі практичної медицини. Не те щоб Максим особливо мріяв про кар'єру «костоправа» (як його батька інколи називала вже давно померла бабуса по лінії матері), однак проти волі батька не йшов. В їхній родині був закон: як скаже батько, так і буде. Можливо, саме тому мама не сперечалась, коли батько сам, в перші ж дні війни, записався добровольцем на фронт. Формально чоловіків його року народження «не брали». Звісно, адже він був старшим за призовний вік. Однак брали таких як він на «збори». Себто, на фронт, звісно.

Мама, здається, навіть тоді не плакала. Просто зблідла і якимось враз змарніла. Сердилася на нього неймовірно і навіть не пішла проводити, коли його відправляли на фронт з військкомату, про що потім гірко шкодувала. Максим сам побіг, але не встиг – колона вже рушила на вокзал. Штовханина була страшенна. Усі махали гілками бузку і співали пісень. Молодиці плакали, друзі новобранців грали на гармошках й радісно викрикували щось підбадьорливе про швидку перемогу в натовп поголених мужчин, котрі невміло марширували й усміхались. Максим дав волю почуттям і голосно кричав «тато! тато!». На нього особливо ніхто не звертав уваги. Тоді всі висловлювали свої почуття хто як міг. Себто, по різному.

Від батька не було жодного листа з фронту. Жодної звісточки. Сусідка згори, одна з тих небагатьох, що не виїхали з Києва, якимось сказала, проходячи повз заплаканого Максима, котрий потай від мами курих на сходах під'їзду: «пропав безвісти». «Та не! – тоді враз вигукнув хлопець. – Немає прямих доказів цьому!». «Та я що? Та я нічого, – знизала плечима жінка. – Я констатую. Нехай і не буде так». Максим тоді нахмурився і промовчав. Він саме вчився ковати образи. Зробив собі саморобний візок і бігав з ним на вокзал, щоб перевозити речі новоприбулих до Києва фрау[23 – Пані (нім.)]. Ввічливе звернення до заміжньої жінки в Німеччині. Тут: жінка.]. А тих, між іншим, з кожним днем ставало дедалі більше...

Як тільки побут Генералкомісаріату і всіх його підлеглих було налагоджено, до міста хлинули німкені. Дружини й подружки «володарів всесвіту». З «холодними» завивками арійського білявого волосся, на підборах, в красивих випрасуваних сукнях і акуратних костюмах, немов тільки-но з хімчистки, з білосніжними бантами на блузках і з фантазійними ридикюлями зі шкіри екзотичних тварин, вони гордо вистрибували цілими табунами з комфортних, теплих вагонів першого класу і віддавали ось таким неборакам, як Максим, єдине, що вказувало на те, що живуть вони в умовах воєнного часу – свої величезні тверді квадратні валізи. А потім гордо, немов Герінг, вказували кудись рукою, здебільшого і безпомилково в напрямку центру, і наказували німецькою мовою куди прямувати. Максим одному тоді радів – що в школі вчив ту мову. «Ось так, – засмучено розмірковував, – утилітарність прикладної науки. До біса біологію і математику. Головне зараз правильно зрозуміти, куди швидко доставити валізу фрау, аби отримати більше грошей за свої послуги».

Однак, з неймовірною здатністю німців все систематизувати та робити підконтрольним, його заробіток скоро зійшов нанівець: на будь-яку діяльність треба було отримувати спеціальний дозвіл, особливо якщо промишляеш чимось у всіх на виду, а в Максима, звісна річ, ніякого папірця не було.

* * *

Тож трапилось так.

На заключному іспиті він «тонув» на очах професора, усвідомлюючи, що не знає, що відповісти на запитання. Професор здивовано підіймав вгору брови й вчинив поза правилами. Себто дав йому другий шанс – інший екзаменаційний білет. Але Антін... Він дивився на три елементарні запитання, як баран на нові ворота. Так, запитання елементарні, але після двох діб без сну (бо потяг «Варшава – Івано-Франківськ», котрий би мав його привезти вчасно із заробітків на завершальний акорд навчання в «бурсі», зламався, і Антін добирався автобусом, який хоч і довів його до рідного міста, також двічі зламався в дорозі та запізнився на пів доби) ці запитання здавалися йому незрозумілою китайською грамотою.

Антін голосно видихнув: «Не можу, Олеже Прокоповичу» і професор нарешті зрозумів і здався (бо Антін, позаяк, стояв «на смерть») і тихо промовив, з прикрістю піджимаючи губи й не дивлячись на студента, а лишень кудись в бік: «Сідайте».

Професор розвернувся до вікна на підборах своїх смішних, допотопних «шувів», придбаних, мабуть ще за часів, коли він сам був зеленим студентом і, на відміну від Антіна, пріоритетом ставив навчання, а не будь-що інше, і мовчки склав руки за спиною.

– Олеже Прокоповичу, то мені можна буде якось...? Той, ну...пе-ре-склас-ти? – видихнув Антін по складах оте «перескласти», ніби питаючись, чи буде помилування від страти.

– Ні-і! – коротко відповів професор, зробивши наголос на останній літері. І додав образливе: – Ти геть тупуватий?!

Олег Прокопович був невблаганним. Улюбленець Антіна, котрого той захищав перед студентською братією «бурси», пояснючи, що той чоловік, від чиїх грубих жорстких «шувів» тридцятирічної давнини (позаяк, єдиних, бо професор хабарів не бере й живе в університетському гуртожитку) так противно й особливо голосно рипить старий паркет коридору, кришталево чесний і що ним можна захоплюватись і рівнятись на нього. І дітей своїх, майбутніх інженерів, Вольчуків, віддасть вчитись тільки до нього, на кафедру будівництва та цивільної інженерії.

На тому іспиті навколо лисуватої світлої макітри професора Антіну привиділося якесь дивне сяйво, ніби німб оточував Олега Прокоповича. Насправді то було всього лише переломлення весняного світла, котре пробивалося до аудиторії, минаючи квітучі вишні та незворушну постать професора – «світила» інституту архітектури, будівництва і туризму «нафти

й шміру»[24 - Так позаочі називають Івано-Франківський національний технічний університет нафти й газу (ІФНТУНГ).].

Але Антін про це вже не довідався. Бо сонця і квітучих плодових дерев тієї весни не побачить. Він вийшов з аудиторії свого рідного третього корпусу оптимістичного кольору яскраво-рожевих пелюсток квітучої вишні на вулицю за інерцією, бо так «надо». Навіть в травні в аудиторіях було градусів на десять нижча температура, ніж на вулиці й студенти вибігали «outdoor» на перервах не так курити, як грітися і саме так призвичаїлися до нікотину. Йому вкрай захотілося підійти до фігури покровительки свого вишу - Пресвятої Діви Марії та молити її про диво. Бо... реферат «від руки», як вимагали від нього всі п'ять років навчання «при зальоті» вже не допоможе і він це усвідомив вкрай гостро, всіма альвеолами своїх «просмалених» легень. Йому враз згадався випускник його рідного «нафти й шміру», аспірант, що читав філософію і сказав на семінарі, що, аби не давати хабарі, треба визначитись з кафедрою, ким хочеш бути, і вчитись, «а не бути задротом, що сидить в барчиках і нічого не робить».

* * *

Його відрахували за три тижні до випуску. Антіну хотіли надати другий шанс, як виняток, як сироті з багатодітної родини, однак виявилось, що за ціле літо він не знайшов час пройти практику в місцевому зварювальному цеху. Та й оцінки... З відмінника-першокурсника Антін до п'ятого року навчання (і третього року польського «батракування», про яке, звичайно ж у виші здогадувалися, але не заперечували) докотився до трієчника. То навіщо ж такому небораці давати іще один шанс?

Антін тоді вперше за все своє життя, в подвір'ї за гаражами, що смерділи фарбою і бензином, приклався до пляшки дешевого закарпатського солодкого вина. І фея Дінь-Дінь вперше з'явилася перед ним, немов віддушина, принадна наречена... аби вже ніколи не залишати. Замиготіла різнокольоровими бензиновими крильцями й навіяла відчуття радості. Беззмістовної, брехливої, недоречно-дурної й майже вульгарної. Бо радіти хлопцю нема чого. Бо його кар'єра молодого інженера закінчена, ще й не розпочавшись, бо дома на нього чекають четверо жінок, яким не в тямки, чому Антін не склав іспиту.

Вони не розуміють його, збираючись до недільної проповіді в районну церкву, де напевно скажуть і про Антіна, «якого чорти звели з правильного шляху». Не розуміють його, вечорами дивлячись тупі вечірні телевізійні програми й фарбуючи нігті лаком, який Антін ім привіз із Катовіце. Не розуміють, поглинаючи італійську салямі, також привезену Антіном із заробітків. «Не розуміють - не розуміють - не розуміють...» - дзиготить в антініному вусі й він прокидається нарешті з важкого задушливого сну, в якому він бачив рідний дім. Антін машинально вимикає будильник, ляскаючи його по металевій кришці й «не-розуміють-не-розуміють-не-розуміють» враз припиняється.

П'ючи каву і похапцем зав'язуючи шнурки на кедах, Антін усвідомив, що вчора він так напився, що майже проспав свою щоденну каторгу. У вухах і досі дзенькає «не-розуміють-не-розуміють-не-розуміють» дешевий вчорашній

алкоголь, а в очах фея Дінь-Дінь розмахує перед самим його носом бензиново-райдужними крильцями. Але треба щонайшвидше бігти.

Не зважай, Антін. Біжи, як то – Лола, біжи[25 – Йдеться про фільм «Біжи, Лоло, біжи».]. Бо виконроб, твій начальник, такий веселий і здавалося б безтурботний чеченець, прожене тебе, «как-пить-дать», під три чорти. Бо твій ліміт запізнень вичерпано.

* * *

– Значить так. Робитимеш з гіпсу погруддя Шевченка, – задоволено проказала усміхнена, дуже огрядна жінка, ніби обдарувала Максима пачкою знецінених в умовах окупації карбованців. – У нас є виробничо-художні майстерні, котрі конче потребують таких майстрів, як ти.

– Та я ж ніколи такого не робив? – знітився хлопець. – Зате я знаю німецьку...

– Так. Мовчати! – враз змінилась на обличчі й строго вигукнула жінка і склала руки на грудях. Розкішні рукави її вишиванки напнулися на руках, підкреслюючи дебелисть її кінцівок. – Розвів тут мені, панімаєш, демагогію. Ти ж сам казав, що збирався в медичний, а батько травматолог?

– Це так, – погодився Максим.

– Ну от. Значить впораєшся з гіпсом, – винесла вердикт співробітниця кадрів Київської міської управи, котра опікувалася населенням Києва під окупацією. – І то, юначе (вона нахилилася до Максима, майже торкаючись своїм чималим бюстом і дихнула на нього цибулею), то тобі така преференція – бо ти щирий українець. Всіляким зросійщеним містянам і євреям-торгашам роботи не даю. Так і знай. А як же арбайтскарте[26 – Посвідчення особи, де на розграфлених сторінках щотижня мав ставитися службовий штамп про перебування на роботі.] – її ніхто не відміняв і без неї відправляють або мости будувать, або прямісінько в Германію! А то дорога, кхм, не дуже близька.

Вона кліпнула кілька разів і масним голосом продовжила:

– Загалом слухай, бери направлення і сунь у майстерню. Матимеш законні двісті окупаційних рублів на місяць. Ну подумаєш, девальвація... Кому зараз жить легко, ну?! А я до тебе навідаюсь якось з бульбою «в мундирах» навесні...

«Щира українка» знову задоволено заусміхалась, а напівживий від голоду, прибитий горем Максим тоді лише кивнув і, більше нічого не питаючи, посунув за вказаною на картці адресою. Будь-яка копійчина означала хоч якийсь харч. Можна було б купити на ці двісті карбованців... приміром, три буханки ерзац-хлібу[27 – «Окупаційний» хліб з чималою домішкою жолудів і кінських каштанів.], якщо повезе. Або, приміром, на Євбазі, або Володимирському виторгувати аж десять мацюпусіньких склянок «базарного» пшона!.. Хоча, звісно, це гірша альтернатива за каштановий хліб. Адже ані гасу, ані хоча б аптечної рицинової олії, аби хоч щось приготувати з того

пшона в нього немає...Та бодай... ну й нехай хоча б його...! Він щось обов'язково придумає....

Треба сказати, що на сусідню Бессарабку після того, як померла мама, Максим більше не потикався. Після похорон йому наснилися очі тієї старої, котра лежала під прилавком і пильно дивилась не моргаючи, як він краде ймовірно її лоток яець. Йому чомусь уві сні здавалось, що вона іще жива і він її обкрадає. Забирає останнє, що тримає її на цьому світі. Ті кляті яйця, а бодай їх...! Це відчуття було таким пекучим і юнакові враз стало так соромно, що прокинувся він увесь заплаканий. А потім довго думав. Про давнішні слова до нього блискотілого юнкера на Хрещатику про те, що все з ним буде гаразд. Про маму, котрій ті яйця вже ніяк не допомогли... Про ту стару під прилавком...

Він навіть якось невдовзі після того, як мами не стало, вирішив повторити спробу отримати свою часточку індульгенції від німецької техніки, ніби обіцянку вижити, і підійшов на Інститутській до німецького танку зі страшним дулом, націленим на пішохідну частину. Макс з ним також намагався подумки заговорити, як з юнкерсом ще до окупації. Однак, танк нічого у відповідь не відказав йому і вперто мовчав, немов німий. Максим тоді стис плечима і було думав спробувати ще, але німецький солдат почав проганяти його. Шнелле, шнелле, валяй звідси, недоробку, а то пальну.

Хлопця ще довго гризло сумління і він кляв ті яйця, немов, якби їх не вкрав, мама б вижила. Вбив собі в голову цю нісенітницю і картав себе, картав увесь час... Поки його думками не заволодів шлунок. Спочатку він болів не сильно і Максим ще спромігся вилізати (куди язика вистачало) банку від борошна на одному з маленьких кухонних столів. Він раптом усвідомив, що без його власників навіть не може точно пригадати, якій саме із сусідських родин комуналки той належав. Поспіхом звідусіль було забрано все збіжжя: зубні щітки, банки, тарілки, сковороди, звисна річ – примуси й безліч дрібниць. Залишилися лише ці кістляві, немов стриножені столи попід стінами. В основному на двох ніжках і прибиті намертво до стін по периметру, щоб займали менше місця. Бо в умовах комуналки, де на кухні хазяйнували три-чотири рівноправні господині, кожен сантиметр і порух ставав вагомим. Не те що зараз. Роздолля! Хіба що Максиму якось незатишно тут на самоті. Не вольно і не привітно. Тому те привілля здебільшого як роздолля і ввижається в ньому парню роздоріжжя, непевність, розбрат і розірвані долі. Роз-долля...

А втім, довго знаходитись в апатії й жалобі Максиму не привелось. Невдовзі шлунок його привів і до тьми, і до Київської міської управи, де заправляли українські патріоти. А на різних мовах він добре знався. Українська, німецька, російська... Навіть англійська давалась йому так, ніби він, той, поліглот. І, відверто кажучи, поступав би юнак на філологічний в Драгоманова, якби не воля батька...

А тепер ось значить, буде з гіпсу робити бюсти Шевченка. Ну що ж... Головне хліб... ерзац-хліб, гнилий хліб, черству скоринку, будь-якого, аби щось покласти до рота...

Це все, чого тоді хотів його пустий, стиснутий від недоїдання до розмірів волоського горіха шлунок і про що міг думати його власник. В голові паморочилось і нудило. Максим собі міркував: «Буханка чорного теж двісті

карбованців. А може купити одну ту шикарну буханку й обжертися до смерті? Якщо вже помирати, то з музикою..! Себто з повним шлунком. Яюсь так веселіше». Треба було лише дійти до нового місця роботи... А там, хай буде, що буде.

* * *

Треба було бігти. На подряпаному екрані телефона Антін прочитав повідомлення від Vodafone, котрий вкотре вітав його з прибуттям в лоно Мачухи, бажав приємного перебування в ньому і повідомляв адресу українського посольства і, Антіну кортіло, аби ще й застерігав від московської прокази, від лиха, що чатує в темряві її вулиць-судин, від сутінків Луб'янки та жакіть Щолково, від... та бозна ще від чого. Однак, він лише вкотре за тиждень, що Антін повернувся з Івано-Франківську, вітав його з прибуттям в Москву.

Він матюкнувся, зрозумівши, що за цілий тиждень так і не спромігся поміняти сім-карту в телефоні. Йому це просто було не потрібно – в Москві у нього не було друзів, котрі б писали йому повідомлення, або телефонували. А після того, як його покинула Ліза, – і коханок тут у нього теж не було. Борз[28 – Популярне чеченське ім'я, означає «вовк»], його «біг бос», повідомляв про халтуру вайбером, доволі сучасно, і Антіну взагалі не потрібно було паритись з приводу сімки. Однак він згадав, що Борз попереджав, що ранком набере на московський і повідомить адресу замовників. Антін глипнув на годинник. Була майже перша пополу́дні.

«Йоптель!» – голосно матюкнувся Антін, вилітаючи з квартири й навіть не зачинивши за собою двері.

IV

Майстерня з виготовлення погрудь розташовувалась в підвалі на вулиці Воровського[29 – Тепер вулиця Бульварно-Кудрявська.]19 навпроти Сінного ринку в колишньому прибутковому будинку купця 2-ої гільдії Августа Яковича Септера. По задуму останнього, в шикарному будинку персикового кольору в стилі європейського модерну на першому поверсі мали розташовуватися магазини, решта три поверхи займали п'ятикімнатні квартири (по дві на кожному поверсі). Врешті, радянська влада цей будинок використовувала за призначенням. Хіба що, як і в Максиминій квартирі будинку подібного стибу, у квартирах мешкало по п'ять родин, а не по одній, як колись задумав Септер. По родині на кімнату. Аскетично, красиво, патріотично. Ущільнення... Головною задачею котрого було максимально завантажити мізки радянського громадянина побутовими проблемами й розвинути шуряче стукацтво і доноси. Все, аби яюсь позбутися сусідів, щось там по крупіцях зібрати, немов картковий будиночок та ще й на піску...

Врешті Максим, якому тільки-но виповнилося шістнадцять, однак ані щасливої мами, ані свічок на торті, ані самого торта вже, звісно, в нього бути не могло, плентався до майстерні від бульвару Шевченка через Володимирський

собор, котрий ще до війни радянська влада перетворила на Музей антирелігійної пропаганди. (Власне, також майже за призначенням, тільки прямо протилежним). Максиму навіть здалося, що він бачить світло через тьмяні вікна собору, однак подумалось тоді, що це неможливо, бо пізно ввечері в Радянському Союзі навіть музеї не працювали.

Однак потім, коли минав сквери з обох сторін на вулиці Коцюбинського, його осінило і він вдарив себе по лобі: «Точно! Водохресний Святвечір адже надворі! І вже не радянський Київ... Все можливо... І якби мама була живою, вона приготувала б нам з батьком куті й мене примусила її їсти, хоча ще торт з Дня народження недоїдений...».

На юнака нахлинули спогади. Він безрезультатно боровся з вечірньою завірюхою, котра стіною загороджувала йому шлях, йшов, обмотаний старою маминою вовняною хусткою і плакав ридма. Від цього на його щоках враз замерзали колючі крижинки й він незграбно мружився і здирав їх обледенілими пучками пальців. Йти було ще далеко і Максим як міг боровся з почуттями й непогодою. Врешті, якось таки дійшов...

* * *

Старий, підсліпуватий дідуган з покорченими від ревматизму пальцями зиркнув недобре на Максима і лише хмикнув: «Робота – не бий лежачого. Ти що? Син якогось цабе? Ану признавайся?!». Однак, Максим не встиг ні в чому зізнатися, бо останні сили витратив на те, аби спуститися до того підвалу. Він обперся об вхідний отвір майстерні й враз за тим втратив свідомість від недоїдання.

Отямився на холодній підлозі. Дід прискав на нього льодяною водою: «Ти чого, парінь? Думав дуба дати? Та я ж тебе з підвалу мертвого не винесу! Ану ставай до роботи! Що, зовсім голодний?» – зиркнув на нього дід і Максим побачив в його погляді погано приховану жалість. Після мацюпусінького кусника ерзац-хлібу і склянки льодяної води, Максим таки став до роботи.

Якийсь нещасний каганчик, котрий димив і бухикав так, немов ось-ось має згаснути, освітлював підвал, в котрій розташовувалась та майстерня. Окрім діда Остапа і Максима більше там нікого не було. Дід бухикав так само як і його нещодавно згасла мама і Максим підозрював, що в того також сухоти. Однак, часу на припущення і зайві думки не було.

Дід Остап замішував гіпс, Максим виливав його в форми, в котрих той застигав і ставав погруддями Шевченка.

– Діду, а навіщо їм стільки погрудь Шевченка?

– Не став зайвих запитань! Хіба ж тобі не відомо, що то Кобзар? Світоч українського народу?

– А причому тут німці, діду?..

– Не німці! Він потрібен нашим патріотам! Нашим воїнам ОУН! Однак, просвітницька сила Кобзаря поза всілякими сумнівами. О! – показав дід

Остап, піднявши вказівного пальця догори, радіючи своєму винахідливому поясненню і пошкандибав з брудним відром за черговою порцією гіпсу.

Максим більше не допитувався.

Так іноді трапляється, коли ідеї генія використовують не щирі послідовники, а задля якихось інших, корисливих цілей. Немов крадуть його ество, аби залучити ще більше прихильників. Адже Шевченко понад усе хотів, щоб його почули. А значить – розповсюдження своїх ідей. Хотів, аби ті належали всім українцям і надихали їх, освітлювали їх непростий шлях і надавали просвіту неписьменним. Хотів, аби українці научалися свого і чужого не цуралися.

Майже 81 рік тому цей безперечний геній написав: «Посилаю вам на показ 10 екземплярів мого 'Букваря', а из Конторы транспортов вы получите 1000 экземпляров. Хорошо было б, какби можна розпустить його по уездных та по сельских школах, а вже що хочете, те и робить з ним, а як Бог поможе, зберете за його гроші, то положить їх в касу ваших воскресных школ...

Думка есть за 'Букварем' напечатать лічбу (арифметику) – і ціни, і величини такої ж, як і 'Букварь'. За лічбою – етнографію і географію в 5 копійок. А історію, тільки нашу, може вбгаю в 10 копійок. Якби Бог поміг оце мале діло зробити, то велике б само зробилося» (Тарас Шевченко, лист до М. Чалого, 4 січня 1861 р.)

На жаль, ті свої, котрі й справді шанували Кобзаря, тоді занадто вже пристали до чужого. Потім ця ситуація дасть змогу на багато десятиліть затаврувати чисте, по суті своїй, а не за методами, які застосовували, прагнення українських націоналістів побудувати вільну, незалежну державу...

І, на жаль, так часто трапляється, коли популярні ідеї й вчення пророків інші використовують у своїх цілях. Їх трохи переінакшують, гіляччя з концепту обтесується для легкості сприйняття і робиться з потужного дерева якийсь «буратіно». Антропоморфність природи вчення набуває інших рис. Видозмінюється. Міняє структуру.

Такий недолік популярності і як зберегти унікальність вчення, скажіть мені?

Хоча, заради справедливості треба зазначити, що Максима в умовах окупації значно більше хвилювали зовсім інші, приземленні й побутові речі, а не ідеї.

* * *

Як він біг... Так навіть ошаленілий поет Іван Бездомний не гнався за консультантом[30 – Оммаж булгаківському «Майстру і Маргариті»]. Однак, в Антіна, так само як і у поета, теліпався на шиї образок і очиська дико бігали. Антін саме пробігав Патріарші, перед цим рекордно швидко подолавши десять зупинок метро, і похапцем вискочив на Маяковській, зрізаючи на поворотах по жовтій, спаленій серпневій траві. Йому по дорозі не трапився жоден письменник, аби закарбувати його біг в якомусь романі. Тож можна лише сухо констатувати, що біг він очманіло швидко. І добре, що «менти»

також не трапились йому на шляху, бо однозначно б поцікавились, від кого втікає «іностронец» і, чого доброго, затримали б Антіна. Однак це не покращило ситуації й він запізнився на годину.

«Бл*ть, с*ка, бл*ть! – почав Борз свій розгніваний монолог до захеканого Антіна, що перебував на межі серцевого нападу, – Ти, йо* твою мать, думаєш ти хто, Песков?!». Далі в тій же манері виконроб зауважив, що Антін і не Кадиров, і не Чубайс, і не Медведев, і звісно, що не Путін. Потім Борзові пізнання прізвищ російської олігархічної верхівки закінчились і він досить коротко послав робітника під три чорти. Антін хотів було попроситися залишитись, вже приготувавши напихваті жалісливий вираз очей, однак, обвівши поглядом фронт робіт невеличкої квартирки метрів шістьдесяти схибив, вирішивши, що заробити багато на цьому ремонті не вдасться і, поклавши на ваги заробіток і те приниження, яке йому доведеться витерпіти від Борза, бо, позаяк, той був напрочуд злопам'ятним, аби дозволити залишитись, а з іншого боку – можливість просто розвернутись і піти, обрав другу чашу, значно вагомішу. Як йому здавалося на той момент. Як же він помилився у своїх недолугих розрахунках...

Невдовзі Антін усвідомив, що то його Лисий поплутав і гірко пошкодував. Від інших будівельників, своїх земляків-західняків українських, Антіну скоро стало відомо, чому його не беруть нікуди на роботу...

Діяло сарафанне радіо і Борз особисто всіх інших виконробів Москви та Підмосков'я попередив, аби небораці на жодному будівництві не давали роботи. І це був не один шістдесятиметровий об'єкт, така собі халтурка, а цілий квартал, до якого входило шість хмарочосів адміністративного і житлового призначення[31 – Йдеться про ММДЦ – «Москва-Сіті».] в одному з яких і була ота квартира, яку встиг побачити Антін. І його гордий, чеченський прораб пообіцяв вголос, аби всі почули й запам'ятали, що Антін жебракуватиме в Москві й роботи ніякої не знайде, поки на колінах до нього, всіма шанованого Борза, не приповзе... І тоді Антін подумав, що і на коліна став би, аби залишитись.

Однак зараз... Ніби щось затьмарило його мозок і він просто розвернувся і пішов. Якомога далі від Борзової лайки, якою той щедро обдаровував спину Антіна, від вапняного диму, що лоскотав у горлі, від того всього будівельного антуражу, з якого складалося його життя (крім спілкування з Дінь-Дінь і шолківського бруду, якщо бути відвертим).

* * *

З плюсів (а батько завше вчив його віднаходити хороше в будь-якій ситуації) було те, що коли несподівано почалася окупація, одного вересневого вечора сорок першого, в комуналці залишилися лише він з мамою й одна зубожіла єврейська родина з двома дочками, що, так само як і Максим з хворою мамою, не мали на від'їзд жодних матеріальних ресурсів. Та ще спорадично з'являвся чорний кіт. Спорадично, бо той навідувався вряди-годи й сідав поважно на облуплене підвіконня. Дві інші кімнати їхнього капітального старого будинку, що колись був прибутковим в доісторичні, себто дореволюційні часи, виїхали відразу ж: одну родину евакуювали з заводом в Семипалатинськ, інші втекли до родичів кудись там...

Загалом, евакуація важливих для держави громадян – начальства та НКВС – почалася з початку липня. Їхні родини дременули на схід першими. До вокзалу безперервно підкочували «емки» і лімузини чинів повище і до вантажних вагонів загрузалося їхнє нескінченне майно. Потім настала черга державних об'єктів і обслуговуючого їх персоналу з родинами. Евакуація останніх почалася через два тижні, в середині липня сорок першого.

В столиці ніхто про те, що бої вже йдуть під самим носом, не казав. Взагалі говорити треба було менше і не робити ніяких припущень, аби не затаврували шпигуном. Ніхто з киян не знав про героїчну відвагу воїнів Дніпровської військової флотилії, льотчиків-винищувачів і зенітників. Адже зенітні установки було нагально поставлено на всіх схилах Дніпра та на дахах найвищих будинків. Їхні батареї розташовувались навіть в Піонерському саді[32 – Тепер Хрещатий парк.], де так любляв гуляти малий Максим.

Про війну кияни дізнавалися з авіанальотів, котрі почастишали. Однак влада в пресі й по радіо демонструвала свою незворушність і непереможність. В столицю постійно привозили трупи німецької техніки, немов показуючи: «Бачте? Ми їх переможемо».

Зокрема 30 червня на Хрещатик, на площу перед обкомом партії, притягли блискотілий трофей – збитого на підступах до Києва бомбардувальника – «фашистського стерв'ятника», юнкерса. З балкона в ту ж мить перший секретар ЦК КП(б)У Хрущов штовхнув експромтом полум'яне звернення до містян про силу радянської армії. Як то любляли тоді повторювати слова пісні «от тайги до британских морей Красная Армия всех сильнее».

Ніби нехтуючи промовою першого секретаря, на сонці, на тому самому місці, де колись стояв пам'ятник Столипіну, а згодом – Марксу, там, де дуже скоро стоятимуть перші німецькі машини з окупантами, а потім декого з них там же повісять після суду, на кузовах вантажівок лежало воно. Ніби живе, воно дихало в такт словам Хрущова і не зважало на партійника, не зважало на стихійний мітинг, що виник навколо нього, не зважало на будь-що, що б не відбувалося довкола... Ніби морське чудище, хіба що з моря небес, а не води.

Максим дивився на нього, затамувавши подих. Здавалось, ніби були тільки воно і він, і нікого більше навколо. Стихла промова Хрущова і приглушений, нервовий галас киян. Чудище зиркнуло на Макса (як його називали однокласники):

– Чому не втік?

– Не мали можливості. Мама хвора, та й... Коротше, не мали можливості, – чесно подумки відрізав хлопець.

– Поважаю, – усміхнувся металевий агрегат своїми яскраво-жовтими кінчиками крил і пропелерів.

Максиму при цьому здалось, що він ось-ось почне ними крутити й полетить геть, немов бабка. Однак, той залишився лежати на дощатих кузовах вантажівок і зівнув:

– Мама помре. То таке. Всі рано чи пізно... Ти, головне, не сумуй. Я тобі допоможу. Можливо. А можливо й не я. А, можливо, і не допоможе тобі ніхто... – знічев'я промовило чудище. А потім таки додало: – Однак, гер[33 – Пан (нім.). Ввічливе звернення до чоловіка в Німеччині.], ти зі мною ось зараз розмовляєш і я дещо таки відчуваю і можу.

У юнака закрутилось в голові від тих слів юнкерса і він ледь не впав. «Ти чого? А?» – зиркнув на нього і буркнув невдоволено дядько в кашкеті-«сталінці» – В тебе що, сонячний удар?». Максим мотнув головою, ще раз поглянув на юнкерса і подався додому з тієї площі. «Проща, а не площа» – враз подумалось юнаку. Дорогою до своєї Круглоуніверситетської все думав про той літак. Перед очима стояли його «балкенкройци»[34 – Балковий хрест (нім.). Назва походить від перетину сталевих конструкцій з чотирьох кутових профілів.]. Всі чорно-білі хрести на крилах і фюзеляжі були гострими й загрозливими. Навскіс поставлена свастика ніби погрожувала і не зважала. Уся ця нахабність геометричних фігур при сутичці наживо хлопця не так обурила, як злякала. Адже в пресі на карикатурах зовсім не так зловісно зображали німецьку техніку, якою вона виявилась насправді...

* * *

А потім, поступово і невідворотно, до кінця літа, місто спорожніло. Одну третину киян (десь триста п'ятдесят тисяч мешканців) евакуювали, ще двісті тисяч призвали до лав Червоної армії. Залишились лише ті, кому не було куди податися, або невиізні: хворі й старі, породіллі з немовлятами, інваліди... Непотрібний біологічний вантаж. Дилема, яку радянська влада вирішила просто – не зважати, зневажати й просто цих людей не помічати. Війна... Жорстока.

Як сказала тоді ще жива мама: «тікають до чорта на кулічки». Всі виїздили з Києва куди тільки могли. «Тікають, як криси з «Титаніка» – презирливо казала бухикаюча мама, але Максим все бачив і вже тоді розумів. Що мамі просто дуже лячно і вона здогадується, що скоро помре. Що їм двом, на відміну від всіх тих удачливих «крис», тікати просто нікуди, а так вони б теж залюбки... Мама хоробрилася як могла і Максим усвідомлював, що це її гіпертрофоване презирство до евакуйованих сусідів – лишень завіса, загородка, заслінка від страху. Аби бодай хоч таким чином не здатися і триматися до останнього... Бодай на нетерпимості до інших, а насправді – прихованій злості до долі...

* * *

Сонечко світило яскраво і його відблиски на Патріарших затьмарювали усі життєві негаразди й примарно присипляли турботи та занепокоєння. Стояла неймовірна спека, саме така, коли можна погодитись і на теплу абрикосову[35 – Оммаж. Дія «Майстра і Маргарити» починається в один з травневих днів, коли два московських літератори – голова правління МАССОЛІТа Михайло Олександрович Берліоз і поет Іван Бездомний під час прогулянки на Патріарших ставках розмірковують про існування Ісуса Христа і п'ють теплу абрикосову.].

Антін розшнурував шнурки на кедах і заліз з ногами на лавку. Навкруги води росли дерева, даруючи відвідувачам Патріарших ілюзію прохолоди. Він сів у затінку, трохи далі від ставка, дивлячись на хіпстерську молодь навколо Патріків (як заведено називати Патріарші), що пила пиво і смалила цигарки, безтурботно насолоджуючись жарким полуднем. Потроху наближалася та година, о котрій колись двоє радянських людей і певна сутність, можливо, одна з проявів диявола, розпочали саме тут напрочуд цікаву полеміку про тричотири докази існування вищого, і то – некомуністичного, творця всього живого і неживого. Антін ще раз подивився навколо в надії почути відголос хоча б трохи цікавого діалогу поміж молоді, що обліпила ставок, як ті мухи порепаного кавуна, заради поживної прохолоди. Однак, як не прислухався, нічого путнього не почув. Єдиний хлопчик, у якого з усіх відпочивальників на Патріках не було пляшки в руках, читав якусь книгу. Антіну стало цікаво, що той читає і він знічев'я пройшов повз нього, аби розгледіти назву. То був збірник задач з математики Сканаві. Антін вирішив пройти повз ботана іще раз. Навпроти по воді пропливла мати-качка зі своїм сірим, пухнастим виводком, що від неї не відставав ані на міліметр, побоюючись білого, великого лебедя, який не хотів з качками ділити ставок і шугав їх вряди-годи. Заглиблений в навчання хлопець навіть не підвів голови, аби подивитися на піке лебедя на бідних каченят, що голосно пищали й тріпали крильцями по воді.

Антін усівся назад на свою лавку. Його розморила полуденна спека і він знову почав згадувати, як його вигнали з інституту. Прикрість і туга засмоктали під ложечкою, немов голод. Він також любив цей підручник і лузгав з нього задачі, як насіння соняшника. Він міг би також зараз читати його. Або якусь розумну книжку, як той юнак в нью-йоркському сабвеї зі старого чорно-білого «муві», що ніяк не йшло з його голови. Він би також сидів біля води, тільки не тут, а в Івано-Франківську, на березі Бистриці й готувався б до навчального року. Так, саме так: не їздив би на заробітки, не купляв би мамі й сестрам їхні забаганки, намагаючись замінити годувальника-батька, не шукав би підробітку в Польщі, аби його жінкам легше жилося, а вчився б... Навчався б що є міцні, якби б знати заздалегідь, яке воно, «остарбайтерське» життя в Москві... Антін відчув, як нестримно і несподівано гаряча сльоза скочується по його щоці.

Однак минулого не повернеш і наразі Антін – «остарбайтер». Нікчемний, розгублений «іностралець» в старезних кедах з брудними сірими шнурками, що сидить біля московського ставка. Так само розгублений, як тоді, коли не склав іспит і тинявся околицею міста, мов прокажений і не знав, що йому робити далі.

Саме тоді на обрії замайоріла Мачуха «городов русских». До свого лона, як остання шмара, вона впускала всіх без розбору. І молодих «западенських» спеціалістів-інженерів, вилетівших з інституту на останньому курсі через неспроможність поєднувати навчання і підробіток за близьким кордоном, як ось Антін. І красивих, здебільшого з причини юного віку, свіженьких панянок з Підмосков'я, що шукали кращої долі, якою була його Ліза. І загадкових незнайомок, чи то в ній, Мачусі, на світ приведених, чи то також «понаехавших», Антін ще не розібрався, якою є та постать з лівого і правого вікон сусіднього будинку. Ніби в очах Антіна: і лівому, і правому.

Прогримів Бабин Яр. Містяни стали тихими-тихими й кожен старався бути для окупантів невидимим. Однак, в тому жовтневому Києві сорок першого ще для Максима не відбулися найкарколомніші зміни. Буревій ще чекав на нього...

Єврейських дівчат-сусідок, котрі також змушені були залишитись в рідному місті, звали по-канонічному: Іда і Сара. Однак, задля конспірації, тепер їх величали Іриною і Надією. Євреїв після підпалу Хрещатика розшукували й розстрілювали. Тому імена Іра і Надя були значно коректнішими в побутовому вжитку. А після Бабиного Яру, куди вони дивом не потрапили завдяки старій матері й сподіванню ще розшукати в окупованому місті батька, Максим зі здивуванням констатував, що вони називалися відтоді тільки так. Не було і натяку на їхні старі імена. Ніби від народження їх не чули. Друзі зниклого батька зробили їм підробні документи в паспортному столі й все на тому. Ні слова більше.

Все тоді відбувалось неначе уві сні. В мареві найстрашнішого кошмару, коли силкуєшся прокинутись, але все ніяк. Хлопець чудово розумів, що ось-ось, в будь-яку хвилину, увірвуться німецькі солдати і його сусідок розстріляють... Іді й Сарі, себто Ірі й Наді було ще страшніше – вони просто чекали, коли ж за ними прийдуть. За «брудними жидівками», на яких вони враз перетворилися в рідному місті. За корінними киянками, котрі за щасливим збігом обставин не з'явилися за наказом на кут вулиць Мельника і Доктерівської двадцять дев'ятого вересня... Однак, дні збігали, а за ними так ніхто і не приходив.

Іда молодша за Сару на п'ять років. Обидві чорняві, носаті й балакучі (в мирний час) і залякані, заплакані, тихі й пригнічені (в час окупації). Їхній батько невідомо куди зник ще наприкінці вересня, і хоча вони жили в одній комуналці, не годилось якось юнакові цікавитись, мовляв, де ваш батько, дівчатка? Адже, коли йшов за водою до Дніпра в перші дні окупації Києва (водогін був зруйнований) бачив на власні очі розстріляних євреїв на схилах Дніпра. Про що тут питати, коли й так все зрозуміло?

Мати їхня плакала і щось увесь час шепотіла на ідиш, коли гадала, що її ніхто не чує. Максим напевно того не знав, яка саме то була мова, однак знання німецької, української, російської й англійської давало певні уявлення, що це точно не європейська говірка. Дочки на неї шикали й майже не випускали з кімнати. Рівень страху був максимальним.

Загалом, все якось було. Здебільшого, як в кошмарі. І ніхто ніяк не міг прокинутись. Всі гадали, що гірше вже немає куди. Однак, ситуація значно погіршилась в кінці місяця.

* * *

До їхньої комуналки, в пусті кімнати, підселили постояльців – двох німецьких офіцерів. Молоді єврейки тоді сховалися у своїй кімнаті й два дні з неї не виходили, а матір їхню Максим взагалі після цього жодного разу не бачив. Максим все розумів і лишень тихцем підглядавав за фріцами.

Страшні часи ще тоді для нього не настали: були з запасів борошно і гречка і, головне – ще ледь жевріла мама...

Обидва офіцери Третього рейху були вишколені, дисципліновані, як всі німці, котрих він до того зустрічав на блокпостах і просто на вулиці. Однак, якісь молоді й...зелені, чи що? Не буянили та поводитися загально аж занадто пристойно, як для окупантів. Побоявання щодо того, що вони нап'ються і почнуть стріляти в стелю квартири зі своїх «вальтерів», котрі завжди висіли у них на паску в кобурі, не справдилися. Так само вони не приводили розпутних жінок, котрих в окупованому Києві стільки завелось, немов всі киянки стали такими... Тож минуло кілька днів після їхньої появи й молоді єврейки потроху, з острахом, але таки почали з'являтися на спільній кухні та у вбиральні комуналки. Жити ж якось треба?

Від молодшого фріца завжди пахло шоколадом і коньяком, та так потужно, що Максим ледь не втрачав свідомості від того запаху. Якось він зустрів того без побратима на кухні й намагався завести розмову на своїй німецькій, котру в його школі дуже гарно викладали до війни. Однак німець, хоча все усміхався, було видно, як напружено стискає ручку примусу і з осторогою озирається на юнака. Максим тоді знічев'я відступив. Та й пістолет в кобурі фріца не дуже спонукав до душевної бесіди. «Не вийшло, – подумав тоді хлопець. – Ну і грець з ним! Якщо стрільне і мене поранить – нічого йому за це не буде. Жодним чином...».

Другий фріц, вайлуватий і старший за того, що пахнув шоколадом і коньяком, був не таким обережним.

Він відразу ж оточив пильною увагою старшу сестру, Сару, коли дівчата потроху почали виходити з кімнати, й чомусь запитував у шістнадцятирічного Максима дозволу на «айн шпаціре». Максим здогадувався, що, мабуть, той сприймає його за старшого брата дівчини. Адже існування комуналок, в котрих разом жили абсолютно чужі люди, йшло в розріз з європейськими уявленнями про побут містян, і киян в тому числі. Максим усвідомлював, що фріцам може й пояснили, як то воно в них, радянських людей, відбувається, однак, зустрівши його і двох юних дівчат в одній квартирі, ті цілком могли припустити, що вони між собою родичі. Приміром, юнак – їхній старший брат.

Тому Максим на правах того самого уявного брата звісно відповідав, що ні, жодного променаду. Німець делікатно зітхав і лише зауважував, що він не дипломат, і кілька тижнів це все повторювалось і проходило так бездоганно, що Максим навіть втратив пильність і розслабився. Він настільки був зайнятий зароблянням окупаційних карбованців на вокзалі, що не міг повною мірою усвідомити всю небезпечність цієї ситуації...

Тож товстий фріц театральнo запитував дозволу на прогулянку з сусідкою – Максим м'яко заперечував цій ініціативі й той картинно, впевнено, вдягав темно-синю каску з заяложеною емблемою на свою маківку та захисні окуляри, а потім сідав на «хорх-901», простягав руку наперед, ймовірно копіюючи Фюрера і з ентузіазмом командував: «Аберфор!».

Однак одного ранку він вийшов на спільну кухню вже напідпитку і, замість театральнoго розшаркування, схопив Сару за попу і з криком «Гойте фарен – морген капут!»[36 – «Сьогодні ідиш – а завтра капут!» (з нім.)]поволік дівчину у свою кімнату. Настала німа фінальна сцена цього спектаклю.

Максим не наважився відбивати Сару та й, коли прислухався, почув лише її тихі схлипування за дверима кімнати фріців. «Значить, не б'ють. А якщо спробую стати на заваді – то мене і вбити можуть», – резонно і з певним полегшенням констатував тоді хлопець і пішов до вокзалу на роботу. Юнак весь день намагався не думати про сусідку і заспокоював себе подумки тим, що нічого б не зміг вдіяти все одно, а якби втрутився – то могли б вбити обох, і його, і Сару, котра вже давно перетворилась на Надю.

Однак, з того часу все змінилося.

Максим це усвідомлював, але переконував себе, що йому зовсім не до того, аби якось аналізувати другорядні ознаки, котрі напряду його не стосувалися.

Тоді вже мама відхаркувала кров'ю, а крупі майже скінчилися. Що йому до сусідок? Врешті-решт, ну справді, не рідний же він їм брат? Хоча хлопець і зауважив, що обидві юні сусідки-еврейки стали взагалі якісь тихі, хіба що почали дуже фарбуватися. Мама їхня майже не виходила з кімнати й стала немов сновида: бліда і непомітна. Сусідка, та сама, що сказала, мовляв, батько його зник безвісти, здається, померла. Однак Максим точно цього не знав і не цікавився особливо. Закрився для навколишнього світу. Були в нього, як йому тоді здавалось, більш нагальні проблеми.

А потім, раптом, він усвідомив, що сестри з кімнати навпроти взагалі зникли. І матір їхня разом з ними – немов канули в Лету. Двох фріців ще раніше розквартирували кудись в краще місце, ще коли випав перший сніг, і вони з вигуками «шайзе!» ходили, вкутані в армійські шарфи, з червоними замерзлими носами, бо, позаяк квартира центрова, але ж опалення не функціонувало...

І ось настав той момент, коли Максим повернувся в комуналку й усвідомив, що там залишилась лише його хвора матір. Більше нікого не було. Жодної живої душі. А отже, і переживати за чужих, непотрібних йому людей більше не потрібно. Виходить, так..?

* * *

«За моїм вікном ширяють ластівки. Низько-низько. Вони розрізають сине небо, без жодної хмаринки, однак, передрікають грозу. І та почнеться незабаром, жодним чином не змінивши мої плани, бо їх в мене взагалі нема», – подумав Антін і відразу ж виклав свої роздуми в інстаграмі, закріпивши світлиною, миттєво зробленою з вікна. Він вже другий тиждень тинявся квартирою, думав, як би знайти новий підрібок в динамічному просторі ремонтів, новобудов і просто «переделок» Москви, бо, мабуть, прийдеться з'їжджати навіть з цього шолківського хліву, якщо хоч якусь роботу невдовзі не знайде. Додому вертатись не хотілося. Відразу зникло бажання прорефлексувати щодо купання в Бистриці й поплакатися на гірку долю. Бо, окрім ріки й чудово зробленого, схожого на кінодекорації, центру його рідного міста, що вкотре продемонстрували нещодавні відвідини, в Івано-Франківську його ніщо не чекало. В активних пошуках заробітку кудись на задній план посунулась навіть Ліза. «Та й по тому...» – подумав він, і знову легко щось кольнуло в грудях.

Мартіні, жодного іншого «шмурдяка»... хорошого, поганого, хоч якого, не стало також. А на тверезу голову Антінові не приходили сумні думки, а самоїдство, як вечірній ритуал, зникло. Антін думав, як бути далі. Він вже й на фейсбуку розмістив інфу, що, мовляв, нудиться без роботи, може в кого що є, га? І от, маючи інстаграм-акаунт, робив на ньому те саме з безвиході.

Фотка, щойно зроблена з вікна його барлогу й покликана проілюструвати всьому московському бомонду, який пречудовий «остарбайтер» чекає, засукавши рукава, аби йому тільки дали можливість зробити якийсь люксовий надскладний ремонт, вийшла з будинком навпроти, в якому жила загадкова незнайомка з очима «кольору Тіффані». Він почав її обробляти, аби зробити кращою, і вибрав такий фільтр, що несподівано прочинив завісу на її помешкання. В глибині відчиненого вікна, де так часто з'являлась дівчина, він зумів розгледіти стіл і жовту вазу на ньому. А коли збільшив чіткість, погравшись ще трохи в налаштуваннях інстаграму, то побачив оксамитове старе крісло за столом. На стіні висіло дзеркало, «здається, воно» – подумав Антін, бо в ньому чітко відбивалось щось, схоже на громіздкий дитячий велосипед, що стояло в коридорі з іншого боку стіни. Антін все намагався роздивитись помешкання дівчини з очима «кольору Тіффані», з усією пильністю придивляючись до світлини. Ніби звичайнісіньке помешкання. Нічого незвичного на фото не було. Однак, щось непокоїло хлопця, ніби якась асиметричність відчувалась вглибині картинки. Він напружив очі й прискіпливо почав вивчати інтер'єр квартири на фото, намагаючись побачити невідповідність або непропорційність, що муляло його око горе-архітектора, котрим він так і не став. «О так! – майже вголос вигукнув Антін. – Є!». Дзеркало на стіні висіло надто низько, майже врівень зі столом у вітальні й відзеркалювало незрозумілу штуку з великими колесами, напівзаховану за стіною. «Може, то якийсь новомодний дитячий велосипед з такими серйозними колесами внедорожника?», – подумав Антін і відразу ж знову згадав Лізу, яка постійно торочила йому про дитину. Від прикrostі міцно стис вуста, нахмурився і поспішив закінчити з постом в інстаграмі. Вказав своє місцеперебування. Розмістив. Ніби все.

Прокинувся посеред ночі від пронизавшої його свідомість думки, що забув вказати свій мобільний в пості, аби його могли знайти всі бажаючи нувориші для своїх дорогих ремонтів. Матюкнувся.

* * *

Максим розрізав першим ліпшим ножем, котрий знайшов в безладі покинутої комунальної кухні, велику білу редьку. Вона не дуже приємно пахла, коли була ще цілою і неушкодженою, і хлопець підозрював, що вона давно зіпсована. Просто бабця з «обжорних рядів» на Сінному витерла всю плісняву хустиною, аби хоча б за безцінь її продати.

Чого тільки не було тієї окупаційної зими на Сінному! Якщо раніше на «товкучці» все ж існувала якась ієрархія і порядок, то «під німцями», коли кожен намагався якось вижити, взаємовідносини на ринку взагалі перетворилися на «Содом і Гоморру».

Максим, роззявивши рота, спостерігав за тим, як якийсь абсолютно здурівший від голоду безпритульний намагається витягти гаманця з кишені німецького

авіатора в високій пілотці й сіро-голубій формі. Все відбувалося, немов в повільній зйомці кіно. І злодюжці майже вдалося пограбувати фріца, однак інший німецький офіцер в чорних оксамитових навушниках від морозу і з общипаною гускою під пахвою став на заваді. Він схопив невдачу за руку і вигукнув, сміючись: «русіше вундер!». Обидва німці обмінялися зверхніми поглядами й пілот щосили пхнув безхатченка в спину, не приховуючи своє презирство.

На мить Сінний затих в очікуванні, що ж буде далі? Чи не почнуть стріляти господарі всесвіту в натовп? Вже гриміли масові розстріли за партизанське свавілля і саботаж.

Однак трапилося саме те, що мало трапитися, зважаючи на німецький педантизм і передбачуваність реакції. Здавалося, ніби вони для кожної дії мали інструкції. Свій протокол. І крадіжка каралася стратою. Молодий арієць з пронизливо-синіми холодними очима, немов в Сніговій королеві, витяг «парабеллум» і безпомилково поціли в скроню хлопця, що так і лежав на снігу, закриваючи голову руками. Тоді він врешті повалився на бік і з його голови витекла тонка цівка крові.

Базар принишк і всі його відвідувачі намагались не дивитися на вбитого. Розмови стихли й люди стояли непорушно.

За якусь мить до пілота, що вкладав в кобуру свого пістолета після виконаної роботи, підійшов точно такий самий німецький пілот (здавалося, ніби вони близнюки) і кинув на мертве хлопчаче тіло чималого яскраво-червоного «півника» на паличці, відлитого зі старої, запатентованої ще за царя, форми. Знову почулося оте «русіше вундер». Німці розреготалися. Починалося Хрещення Господнє. Сніг падав зі сизого темного неба безперестанку, ніби небесам набридло плакати дощем і вони зачерствіли. Русіше вундер[37 – «Російське диво» (з нім.).]...

Відвідувачі Сінного намагались не дивитися на мертве тіло. І всі, немов ляльки в театрі під чуйним керівництвом ляльководи, продовжували рухати кінцівками, роблячи такі звичні, вивірені, бездумні, ритмічні рухи...

Життя, загалом, тривало. Дуже швидко тривало.

Біля воріт чистильник чобіт, кавказець в строкатих, на протигазній ваті ерзац-валянках, заправлених в саморобні чуні з автокамерної гуми, заходився запопадливо ритмічно чистити блискучі чоботи «хазяїв світу» по черзі закордонною «ері», бо, позаяк його послугами наразі користувались лише німецькі офіцери, довоєнна вакса – «гуталін» давно вичерпалася...

Максим ковтнув слину, спостерігаючи, як дворняга хапає того «півника», що німецький пілот кинув в сніг до мертвого безпритульного. Він з жахом усвідомив, що залюбки б зараз опинився на її місці...

«Обжорний ряд» тоді був місцем особливих, непередаваних пахощів духмяного кандюру, гарячих наїдків в каструлях, закутаних у ватяні ковдри й особливо – пиріжків з горохом. Максим би зараз віддав останні гроші за ті пиріжки! Однак на всі ті казкові наїдки коштів в нього не було. Та й прогнилу редьку Максим купив на позичені гроші, котрі йому «з майбутньої платні» видав жалісливий дід Остап.

«Та бодай так!» – подумки вигукнув Максим, потім наважився і спересердя таки встромив зуби в чималий кусень тієї сирої редьки й відразу скривився. Та була такою кислою... А потім обережно став жувати. Шлунок, котрий навіть такого «щастя», як та редька, давно не отримував, активно почав виділяти сік і замурчав, немов кіт. В роті відразу почала з'явилась слина. Та куди там! Цілий слинний шторм і повинь водночас. Максим давився, але продовжував жувати й ковтати ту редьку.

«Бездомний, хочеш?» – запропонував трохи редьки котові. Але той враз зістрибнув з підвіконня і кудись подався. «Ну і даремно, – констатував Максим і пересмикнув плечима, – в принципі, істівна штука. Ось би ще трохи меду до неї... Де я вже цей рецепт бачив...?». Поки Максим розмірковував, сонце майже сіло за обрієм і хлопець втупився в захід, все силуючись згадати. Потім таки згадав, і шлунок, наповнений редькою, боляче стиснувся в спазмі. То мамі якась знахарка прописала пити мед з перетертою редькою, коли вже лікарі були безсильні. І вона пила. Потай від батька, котрий не схвалював народні методи лікування. Однак сухоти, котрі з'явилися в неї раптово, нізвідки, так і не вдалось вилікувати. Ні тоді, ні опісля...

Максим відчув, що шлунок з незвички ось-ось виштовхне назад ту редьку. Занадто давно він нічого не їв, а тут нахапався сирого коренеплоду з голоду. «Ні-ні... Стривай, небораче...» – він обережно сповз по стіні на підлогу і почав легенько погладжувати свій здутий живіт і вмовляти: – Так не можна... Бо помремо разом. І я, і ти. Чуєш?». Він довго сидів на холодній долівці кухні й не ворухився, бо навіть коли дихав, відчував спазми нудоти. За якийсь час Максим так і заснув до самого ранку.

VI

Рано вранці Антін прочитав в директі інстаграму:

– Неочікувана зустріч. Ти з двадцятиповерхівки на 1-ій Парковій?)

– Так. Звідки знаєш?

– Я – твоя сусідка з будинку навпроти.

Антіну враз подумалось: «От би це була дівчина з очима кольору Тіффані...»

– Я, виходить, сфотографував твій будинок?)

– Ну так. Мені приємно.

– Я іноді, ввечері, дивлюся на нього, коли втомлений приходжу з роботи. Там у вас в будинку, на четвертому поверсі живе жінка з синіми очима, яка часто сидить на підвіконні. Ти, випадково, її не знаєш?

- Ні, - коротко відповіла незнайомка і враз додала: - А давно ти живеш навпроти?

Антін замислився, дивлячись у вікно, як на дороги Мачухи-Москви день одягає траурний вінок з автівок, котрі миготять фарами, немов світлячки заманюють до болота. Почухав макітру і почовгав дірjavими капцями на кухню, щоб поставити заварюватись чай. Чи давно він живе навпроти? Чи давно він в Москві?

І наклацав на екрані телефону:

- Давно. Майже три роки.

Антін не дуже добре пам'ятав, як він переїхав. Це відбулося стрімко і в стані афекту через відрахування з вишу. Трапилася пропозиція постійного заробітку. І не в Польщі. Антін не хотів назад до Польщі. Не хотів до країни, яка, на його думку, стала причиною його життєвих негараздів. Він хотів якнайдалі від Польщі, що так нагадувала його рідне Прикарпаття, від сестер, котрі його засуджували й від матері, котра йому дорікала. Він хотів на край світу, туди, де не буде нікого знайомого і лишень щомісячні індульгенції у вигляді відрахувань з зарплатні нагадуватимуть йому, що у нього є рідні.

В Москві «корочку» про освіту не питали. За умовами контракту мали оплачувати житло. І оплачували. Але коли Антін його побачив, оте помешкання, яке, на думку його роботодавця відповідало санітарно-моральним нормам життя огидних холопів-найманців з брудного чорнозему і фата-морганних бескидів Західної України, то зрозумів, що той, ще гірше, вважає своїх робітників собаками прибудними, й переїхав. Почав наймати квартиру. Грошей враз поменшало, але на хліб і вечірні рандеву з феею Дінь-Дінь вистачало.

- А де ти працюєш?

- прочитав Антін нове повідомлення на екрані свого телефону.

- В одній компанії.

Антін згадав про інфу щодо ремонтів, викладену під фоточкою і додав:

- Працював в одному московському архітектурному бюро. Нічого цікавого. Сидяча робота. Але в компанії труднощі... Вирішив звільнитись і знайти якусь халтуру, - вигадував він «на ходу». - Знову ж таки, необов'язково в Москві. Може, на будівництві... В Україні з роботою наразі туго. Я з Івано-Франківська, якщо що.

- Так, я зрозуміла вже;) Так і працюй в Москві. Тут роботи більше;))

Антін хотів було запитати: «Як зрозуміла?», але потім згадав світлини рідного міста у своєму інстаграм-акаунті й лишень щасливо усміхнувся.

– Ну це я так. На всяк випадок;)

– Ну ясно.

Через певний час Антін вирішив продовжити:

– Чим ти займаєшся?

– Консультант з підбору персоналу на одному підприємстві з мережових продажів.

– О-о... Оце так... Оце справді круто, – вирішив підлеститися Антін.

– Та зовсім ні. Звичайнісінька сидяча і зовсім не творча робота.

Загадкова сусідка за коротку мить додала:

– Зовсім не круто) Хіба... Я вдома працюю. Маю купу вільного часу.

– Це значить, ти належиш сама собі. Робиш, що хочеш. Це тааакий кайф.

– І самоконтроль;)

– Краще самоконтроль, аніж...)

– Дякую на гарному слові. Нарешті усвідомила, що вибрала правильний життєвий шлях)

– А до цього?))

– Хотіла стати юристом.

– А я – інженером. Принаймні, цього хотів мій батько. А я просто любив математику.

Антін відчув певну спорідненість зі своєю випадковою співрозмовницею. «Значить і у них не все задумане вдається...» – подумав він про москвичів і прочитав на екрані телефону:

– Гарного ранку майбутнім «остарбайтерам».

Антін було вирішив образитися на оце «остарбайтерам», але зрозумів, що ображатись тут немає чого: так само як москалі не розуміли, що називати «хохлами» українців образливо, так само і тут. І чого ж, власне, ображатися? Адже він і є – «остарбайтер». Звичайнісінький «остарбайтер»... Можна сказати – вгадала. На серці в Антіна було легко і солодко. Його розважило це спілкування і неабияк потішило. Він взагалі ось так, запросто, ніколи не спілкувався з москвичками, окрім своєї Лізи.

Він хотів засмажити яешню на сніданок, але на очі потрапив віршик з газети, на якій стояла на підвіконні пательня, який видався йому дуже в тему того діалогу про людське призначення і дитячі мрії, яким не судилося здійснитися.

И пусть ты что-нибудь и значишь,
Но только за проезд судьбе
Ты, как и все, не златом платишь,
Но жизнью, вверенной тебе!

Спілкування враз набрало нових обертів.

– Це чие?

– Терентія Травника, – авторитетно відписав Антін.

– Не читала) Не можу себе примусити читати. Хіба що тільки певних поетів.

– Шекспіра, Данте? – поцікавився Антін.

– Виключно Шекспіра.

– З віршів – лише Бродський... – несподівано для самого себе написав хлопець. Він і справді колись давно полюбляв читати Бродського. І з усіх російських поетів поважав лише його. Додав: – Все одно відчувається інтелект) Навіть без Данте.

– Чому лише Бродський?? – поцікавилась незнайомка і враз додала: – Ой дякую, лестиш))

– Ну не знаю... Подобається.

– Ну Бродський – то найвищий пілотаж. А Маяковський, Блок, Цветаева?

– І ще це, – кепкував Антін, – «буря мглою небо кроет»... Майже ранній Бродський)) Продовжуючи ряд: Ахматова, Гумільов. Симпатично, але не те.

– Ахах... Майже)) Мандельштам?

– Визнаю: не читав. Хотів було запитати: Шевченко, Стус? Але ти напевне не читала... Труднощі перекладу)

- Труднощі, звичайно)), - відповіла співбесідниця і, надіславши уривок з вірша Мандельштама «За Паганіні довгопалим», додала: - Не Бродський звичайно, але тонко, поетично...

Антін вирішив не залишатись в боргу і враз знайшов в інтернеті й кинув уривок вірша свого земляка Вертинського:

На солнечном пляже в июне
В своих голубых пижама
Девчонка - звезда и шалунья -
Она меня сводит с ума.

Под синий berceuse океана
На желто-лимонном песке
Настойчиво, нежно и рьяно
Я ей напеваю в тоске:

«Мадам, уже песни пропеты!
Мне нечего больше сказать!
В такое волшебное лето
Не надо так долго терзать!

Я жду Вас, как сна голубого!
Я гибну в любовном огне!
Когда же Вы скажете слово,
Когда Вы придете ко мне?»

И, взглядом играя лукаво,
Роняет она на ходу:
«Вас слишком испортила слава.
А впрочем... Вы ждите... приду!...»

Співбесідниця видалась з характером і немало здивувала Антіна своєю відповіддю:

- Жорсткості б краплю... Вотню...

Будь, пожалуйста, послабее.
Будь, пожалуйста.
И тогда подарю тебе я чудо запросто.
И тогда я вымахну - вырасту, стану
особенным.
Из горящего дома вынесу тебя, сонную.
Я решусь на все неизвестное, на все
безрассудное -
в море брошусь, густое, зловещее,
и спасу тебя!..
Это будет сердцем велено мне,
сердцем велено..
Но ведь ты же сильнее меня,
сильней и уверенней!

«Ого... – подумав Антін. – А з нею е про що говорити». І несподівано для себе відчув, як напружується прутень в штанях від оцього «Жорстості б каплю. Вогню». І продовжив спілкування з іще більшим запалом:

– Намагався скопіювати й вислати «в бананово-лимонному Сингапурі»... Складно з гаджетами)))

– Тут натренованість потрібна)) Зараз сама знайду.

На певний час запала тиша. Антін спіймав себе на тому, що всміхається, дивлячись у вікно і, аби бути наготові й не гаяти часу на приготування сніданку, аби відразу відповісти на повідомлення, п'є сире яйце, замість того, щоб з нього приготувати яешню.

Телефон знову дзенькнув:

– Складно читається. Мені здається це гарно слухати у виконанні поета. Я маю рацію?)

– Його вже давно немає в живих)

– Ну...

Антін враз злякався, що ця дівчинка, яка останню годину примушувала його серце калататися, зникне:

– Але е записи. Справді, він гарно декламував.

– Я, взагалі-то в курсі, що його давно немає з нами))) – кокетливо відповіла співрозмовниця.

Антін вирішив повторити:

– Я, чомусь, не здивований. Інтелект відчувається))

– Але іноді слухаю, як вірші читають артисти й (?). Я от думаю – іронія про інтелект?)

– Не іронія. В Києві іде моноспектакль про Вертинського. Я бачив відеозапис. Передивлявся рази чотири.

– Я аж зашарілася)) Настільки вразив?? 4 рази...

– Так... Не знаю... Мое... І чого шарітися?) Як правило, коли переписуються незнайомі люди, то одна банальщина пре. Скільки кому років, матримоніальний стан. З перспективою зустрітися. Нудно...

– А ти жорстокий)) Мені нра.

– Цинічний, можливо, – наклацав у повідомленні Антін, а про себе подумав: «Ось була б ти українкою, а ще краще – галичанкою, як я... Тоді я б за тридев'ять земель пішов, гори б звернув, аби тебе побачити. А так... І справді, які перспективи? Я ж "остарбайтер" для тебе».

– Перспектива зустрітися не завжди настільки нудна: (– так, ніби прочитала думки хлопця, відповіла його співрозмовниця.

Антін вирішив пом'якшити свою відповідь.

– Ну... Зазвичай скучна. Перевірено) Це тобі не декламування віршів слухати.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=66748443&lfrom=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

Примечания

1

Колір Тіффані (англ. Tiffany blue) – особливий відтінок блакитного, наближений до бірюзового. Названий на честь фірми «Тіффані», яка використовувала цей колір як брендовий.

2

Йдеться про картину Михайла Врубеля «Бузок».

3

Йдеться про Фердинанда Лесепса, який насправді ніяким інженером не був, однак побудував обидва вищезгадані канали.

4

Дінь-дінь – казкова фея.

5

Кінцева станція Арбатсько-Покровської лінії Московського метро-політену, з якої численні маршрутки курсують в Підмосков'ї. Край Москви.

6

Чеченське місто поблизу Грозного.

7

Товарний вагон, в котрому під час Другої світової війни вивозили остарбайтерів.

8

Робітничо-Селянська Червона Армія.

9

Заборонена зона (нім.).

10

З невідомих причин, вміст смол і нікотину в аналогах російських і європейських цигарок значно різниться. В перших всього більше.

11

Знаки розрізнення військового звання (тут: комкор, піхота).

12

Сучасний Майдан Незалежності.

13

Елемент одягу німецької фельджандармерії.

14

Цитата з твору Є. Маланюка «Знаю – медом сонця, ой Ладо».

15

Сучасна назва – вулиця Банкова 11. Тепер тут Адміністрація Президента України.

16

Хрещатик.

17

Сучасна вулиця Михайла Грушевського.

18

Нині Лютеранська.

19

Тепер вулиця С. Петлюри.

20

Бульвар Тараса Шевченка.

21

Відповідно Бульварне кільце, Садове кільце, Трете транспортне кільце і Московська кільцева автомобільна дорога

22

Дикі груші.

23

Пані (нім.). Ввічливе звернення до заміжньої жінки в Німеччині. Тут: жінка.

24

Так позаочі називають Івано-Франківський національний технічний університет нафти й газу (ІФНТУНГ).

25

Йдеться про фільм «Біжи, Лоло, біжи».

26

Посвідчення особи, де на розграфлених сторінках щотижня мав ставитися службовий штамп про перебування на роботі.

27

«Окупаційний» хліб з чималою домішкою жолудів і кінських каштанів.

28

Популярне чеченське ім'я, означає «вовк»

29

Тепер вулиця Бульварно-Кудрявська.

30

Оммаж булгаківському «Майстру і Маргариті»

31

Йдеться про ММДЦ - «Москва-Сіті».

32

Тепер Хрещатий парк.

33

Пан (нім.). Ввічливе звернення до чоловіка в Німеччині.

34

Балковий хрест (нім.). Назва походить від перетину сталевих конструкцій з чотирьох кутових профілів.

35

Оммаж. Дія «Майстра і Маргарити» починається в один з травневих днів, коли два московських літератори – голова правління МАССОЛІТа Михайло Олександрович Берліоз і поет Іван Бездомний під час прогулянки на Патріарших ставках розмірковують про існування Ісуса Христа і п'ють теплу абрикосову.

36

«Сьогодні їздиш – а завтра капут!» (з нім.).

37

«Російське диво» (з нім.).